

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΚΟΣ ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Υ Π Ο

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΒΙΔΑ (1)

ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΟΣ ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΣ

Είναι ἡριγε ὁρθὸς ὁ γεωμετρικὸς τρόπος, καθ' ὃν ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεται εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ ἀγροτικὸς ἐποικισμὸς; Προκειμένου νὰ ἀποξηρανθῇ τὸ τάδε ἔλος ἀριθμοῦνται οἱ πρὸς ἀποκατάστασιν ἀκτῆμονες ἢ οἱ ἔχοντες ἀνάγκην συμπληρωματικῷ κλήρου ἐν τῇ ἐγγύς περιοχῇ· τὰ ἀποκαλυφθησόμενα στρέμματα διαιροῦνται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου καὶ τὸ πηλίκον παριστᾷ τὸν ἀτομικὸν κλήρον. Ἄν δὲ ταῦτα δὲν εἶναι ὁμοιομόρφου ποιότητος, τότε χάριν πληρεστέρας ἱκανοποιήσεως τοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης τὰ τμήματα ἐκάστης ποιότητος διαιροῦνται διὰ τοῦ ὡς ἄνω ἀριθμοῦ καὶ ἕκαστος λαμβάνει διὰ κλήρου τόσας μερίδας, ὅσαι καὶ αἱ ποιότητες (βλ. π.χ. τὸν πρόσφατον νόμον 1584 ὅπου ὁ ἀριθμὸς τῶν ποιότητων τούτων περιορίζεται εἰς τρεῖς). Ὑπὸ τὰς καλυτέρας συνθήκας χορηγοῦνται ἐπὶ δανεισμῶ εἰς τοὺς ἐποίκους σπῆτι, ἐργαλεῖα καὶ ἀροτριῶνια, ὡς καὶ ζωοτροφίαι ἐνὸς καὶ κάποτε περισσοτέρων ἐτῶν· ἴσως ἰδρυθῇ καὶ ἐν ἱατρείῳ. Τὸ «ἐγγὺς» ποὺ ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω λαμβάνει κάποτε πολὺ εὐρεῖαν σημασίαν. ὡς π.χ. ὅταν μεταφέρονται καπνεργατεῖα ἐκ Καβάλλας εἰς τὸν Ἀξιὸν ἢ ὅταν δίδεται συμπληρωματικὸς κλήρος εἰς ἀγρότας μονίμου διαμονῆς ἕως 50 χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ κλήρου τούτου. Ὑπάρχουν περιστάσεις, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν προσφύγων, ποὺ δὲν εἶναι ἴσως δυνατόν νὰ γίνῃ διαφορετικά. Συνήθως ὅμως τὸ πρόβλημα δὲν τίθεται οὕτω, ἀλλὰ «πῶς ἡ ἀποκαλυπτομένη γῆ θὰ διαθρέψῃ περισσοτέρους ἀνθρώπους», πρᾶγμα ποὺ περίπου συμπίπτει μὲ τὸ «πῶς ἡ γῆ θὰ ἀποδώσῃ περισσότερα».

Θὰ προσπαθῇσω νὰ ἀποδείξω, ὅτι ἡ ἀφελὴς αὕτη γεωμετρικὴ μέθοδος πρέπει ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ἄλλης μὲ βάσιν τὴν ἐκχώρησιν τῆς γῆς εἰς γεωργοὺς ἱκανοὺς νὰ τὴν γονιμοποιήσουν καὶ ἔχοντας ἀνάγκην κλήρου.

Τὸ πρῶτον φυσικὰ ποὺ κάμνει ἐντύπωσιν εἶναι, ὅτι ὁ γεωμετρικὸς αὐτὸς τρόπος τοῦ ἐποικισμοῦ εἶναι ἀντικρὺς ἀντίθετος πρὸς τὸ σύστημα τῆς

1) Ἡ μελέτη αὕτη περιορίζεται εἰς κριτικὴν στοιχείων τινῶν τοῦ συνεχιζομένου ἐπὶ ὁργανικῶς ἐσφαλμένων βάσεων ἐποικισμοῦ, ὡς εἶναι ἡ ἐκ μονομερῶν λόγων κοινωνικῆς δικαιοσύνης παράδοσις τῆς γῆς εἰς ἰδιοκτητὰς μὴ ἱκανοὺς πρὸς ἐκμετάλλευσιν αὐτῆς, ἡ τεχνητὴ μεταβολὴ τοῦ ἀγροτικοῦ χωριοῦ εἰς ἡμιαστικὸν συνοικισμὸν καὶ ἡ ὑποκατάστασις τοῦ θεσμοῦ τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ ἐγγείου βελτιώσεως εἰς τὸν θεσμὸν τῆς ἀγροτικῆς Κοινότητος.

συγχρόνου παρ' ἡμῖν οἰκονομικῆς ζωῆς, τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, ὅστις θεωρεῖται τεκμήριον τῆς ἐντὸς ὁρισμένων ὁρίων παραδόσεως τῶν μέσων παραγωγῆς εἰς τοὺς ἱκανωτέρους πρὸς γονιμοποίησιν αὐτῶν. Ἡ ἐν τῇ γεωργίᾳ παραβίασις τῆς γενικῆς αὐτῆς ἀρχῆς γίνεται μὲ τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἀντεπεξερχόμεθα εἰς κοινωνικὴν ἀνάγκην. Δεχόμεθα δηλαδὴ τὸ μειονέκτημα, ὅτι ἡ ἐξ ἀπαλλοτριώσεως ἢ κληρονομίας διανομὴ τοῦ κτήματος εἰς μικροὺς κλήρους ἴσως μειώσῃ τὴν παραγωγὴν, ἀλλὰ φρονοῦμεν, ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ἀκτήμονος εἰς ιδιόκτητον γῆν ἐπιβάλλεται ἀπὸ λόγους πολιτικῆς, ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς προβλέψεως. Παρατηροῦμεν ἐν τούτοις, ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς βιομηχανίας δεχόμεθα τὴν ἀντίθετον ἄποψιν, ὅτι δηλαδὴ ἡ κοινωνικὴ πρόβλεψις ἀπέχουσα τῆς ἀναδιανομῆς τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς μεταξὺ τῶν ιδιωτῶν πρέπει νὰ φθάσῃ μόνον ἕως τὴν συλλογικὴν σύμβασιν ἐργασίας. Δεχόμεθα δηλαδὴ τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἐργάτου τῆς βιομηχανίας, ὅχι ὅμως καὶ τὴν τοῦ ἐργάτου τῆς γεωργίας. Βεβαίως συνηγοροῦν μερικοὶ λόγοι πρὸς τοῦτο, γενικῶς ὅμως ἡ ἀντίληψις αὐτὴ προῆλθεν ὅχι τόσοσιν ἀπὸ θετικὴν σκέψιν καλυτέρας ὁργανώσεως, ὅσον ἀπὸ τὴν ἀντίδρασιν τὴν δικαίως ἐγεγνηθεῖσαν ἐναντίον τοῦ ἀπεχθοῦς καθεστώτος πού ἐδημιούργησε σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἐκφυλισμὸς τοῦ θεσμοῦ τῶν μεγάλων τσιφλικικῶν κτημάτων. Μία αἰτία μεταξὺ ἄλλων εἰς τὸν διαφορισμὸν αὐτὸν τῆς κοινωνικῆς μερίμνης εἶναι, ὅτι ἐνῶ ὁ τεχνίτης δὲν δύναται νὰ κινήσῃ ὁ ἴδιος τὴν βιομηχανίαν, τοῦναντίον ὁ ἀγρότης εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκμεταλλευθῇ μικρὸν κλῆρον. Ἀναμφιβύλως τοῦτο ἔχει δόσιν ἀληθείας, ἀλλὰ πολὺ μικράν. Καίτοι δηλαδὴ ὅλοι παραδέχονται, ὅτι καὶ ἡ γεωργία εἶναι καὶ αὐτὴ μία τέχνη ἔχουσα ἀνάγκην εἰδικοποιήσεως, ὀλίγοι ὅμως αἰσθάνονται ἀρκετὰ ἐντόνως, μέχρι ποίου σημείου πρέπει νὰ ἀνέρχεται ἡ ἱκανότης αὕτη καὶ ἡ φυσικὴ προδιάθεσις τοῦ ἀγρότου. Εἰς τινὰς περιοχάς, π.χ. τὰς ἀπὸ ἑκατονταετηρίδων σταφιδικάς, ἡ παράδοσις εἶναι ἀρκετὴ· εἰς ἄλλας ὅμως, π.χ. τὰς ὀρεινὰς καὶ τὰς σιτοπαραγωγούς, δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Εἰς μὲν τὰς ὀρεινὰς ἢ μετάβυσιν ἀπὸ τῆς νομαδικῆς ζωῆς εἰς τὴν ἀγροτικὴν εἶναι ἀκόμη πολὺ πρόσφατος, εἰς δὲ τὰς σιτοπαραγωγούς ὁ κανὼν ἦτο τὸ μέγα κτήμα, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκονομία διαφέρει ἀπὸ τὴν τοῦ μικροῦ, ἀπὸ τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν. Ὁ ἀριθμὸς ἐπόμενος τῶν παρ' ἡμῖν εἰδικοποιημένων γεωργῶν εἶναι μικρός.

Ἄς συγκρίνωμεν τώρα μερικὰ συστήματα γεωργικοῦ ἐποικισμοῦ. Ἐν ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα ὑπῆρξεν ἡ γεωργικὴ διείσδυσις ἐκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν τῶν ποταμῶν τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ ἔποικοι εἶχον νὰ παλαίσουν κατὰ τοῦ δάσους, τῆς ἐλλείψεως συγκοινωνιῶν, ἐργατῶν, ἐγκαταστάσεων. Συχνὰ μόνοι, ὀλομόναχοι, τὸ συζυγικὸν ζεῦγος ἀπέσπα μὲ περιπετειάς, πού ἔδωσαν ὕλην εἰς τόσα μυθιστορήματα, τὸ κτήμα ἀπὸ τὴν φύσιν. Τὸ κύριόν των ἐφόδιον ἦτο ἡ ὑγεία, σκληρότατος χαρακτὴρ καὶ τὸ ὅτι ἐγνώριζον τὴν τέχνην των.

Ἄλλο παράδειγμα μᾶς δίδει ὁ ἐποικισμὸς τῶν μεσογειακῶν ἀκτῶν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας. Οὔτε μὲ πολεμικὴν δύναμιν, οὔτε μὲ κεφά-

λαιο απέβιβάζοντο ούτοι εις τὰς ἀκτίς. Τὰ γεωργικά έργαλεῖα καὶ τὰ χρηματικά ἐφόδια ποὺ ἐκόμιζον μαζύ των ἦσαν ἀσήμαντα. Τὸ πραγματικόν των κεφάλαιον ἦτο ἡ δραστηριότης των καὶ ἡ τεχνικὴ των, ὡς καὶ ἡ μορφὴ τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν.

Ὅμοια παραδείγματα δὲν λείπουν εἰς τὴν σημερινὴν Μακεδονίαν καὶ καὶ Θράκην, ὅπου συχνὰ καὶ εἰς τὸ ἴδιο χωριὸ ἔχουν ἀποκατασταθῆι γεωργοὶ ποὺ γνωρίζουν καὶ ἄλλοι ποὺ ἀγνοοῦν τὴν τέχνην των. Μερικὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς τῆς τέχνης, καίτοι παγκοίνως γνωστά, πρέλει νὰ τὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ, διότι θὰ χρησιμεύουν εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια. Ταῦτα ἐκτὸς τῆς κατεργασίας τῆς γῆς, τῆς ἐπιλογῆς καὶ τῆς περιποιήσεως τῶν φυτῶν καὶ τῆς κατεργασίας τῶν προϊόντων εἶναι ἡ τεχνικὴ τῆς συλλογῆς τοῦ νεροῦ, τῶν μικρῶν ὑδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων· ἡ διαμόρφωσις τῆς ἐπιφανείας τῶν κτημάτων· ἡ ὀργάνωσις τῶν κ· λλιεργειῶν ὥστε νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς τὸ μέγιστον ἡ γεωργικὴ καὶ συγχρόνως ἡ κτηνοτροφικὴ χωρητικότης τοῦ κτήματος· οἰκιακὸς τρόπος τοῦ ζῆν προσφυῆς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀγροτικῶν ἀσχολιῶν· ὀργάνωσις τοῦ συνόλου τῶν παραγωγῶν εἰς ἐπαρκὴ δύναμιν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν μεγάλων ἔργων, τὴν ρύθμισιν τῶν κοινῶν ζητημάτων καλλιεργείας, τὴν προμήθειαν καὶ διάθεσιν προϊόντων καὶ ὑλικῶν. Ἐκτὸς ὅμως τῆς τεχνικῆς ἱκανότητος ἀπαραίτητος εἶναι ἐξαιρετικὴ ἰσχύς, σωματικὴ διάπλασις καὶ θέλησις.

Εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται τις, ὅτι ὅλα τὰ ἀνωτέρω τὸ συγκεντρώνουν μόνον ὅσοι ἡργήσθησαν εἰς σχετικῶς εὐρὺ πατρογονικὸν κτῆμα. Ἄν ἐπομένως τὰ θεωρήσῃ τις ἀπαραίτητα προσόντα τῶν ὑποψηφίων κληρούχων, οἱ πρῶτοι ποὺ θὰ ἀποκλεισθοῦν θὰ εἶναι οἱ ἀκτήμονες.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΣ Ἡ ΕΞ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Θὰ ἐπαιέλθωμεν ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος τοῦ προκείμενου ἀπὸ τὴν ἐξαιρέσιν αὐτὴν τῶν ἀκτημόνων. Τώρα θὰ ἐκθέσωμεν τὸ ὑποκατάστατον εἶδος ἐποικισμοῦ ποὺ προτείνομεν. Τοῦτο στηρίζεται εἰς τὸν βιολογικὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν προοδευτικῶν γεωργικῶν οἰκογενειῶν. Μέσα εἰς κάθε χωριὸ ὑπάρχουν γεωργικαὶ οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι χρειάζονται νέαν γῆν, διότι τὰ παιδιὰ εἶναι περισσότερα ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Ἀπὸ αὐτὰς τὰς οἰκογενειῶν αἱ πλέον προβλεπτικαὶ εἶναι συχνὰ ἱκαναὶ νὰ κάμουν ἀποικισμὸν· δηλαδὴ νὰ βοηθήσουν μὲ ἀροτριῶνται καὶ ζωτροφίας δι' ἓν ἢ δύο ἔτη καὶ ὀλίγον μετρητὸν χρῆμα τὰ παιδιὰ των, ἂν ταῦτα εὔρισκον κάπου κοντὰ νέον κλῆρον. Τὸ ἰδεῶδες φυσικὰ θὰ ἦτο νὰ προσκτηθῇ ὁ νέος κληρὸς δύο ἢ τρία ἔτη πρὸ τοῦ γάμου τῶν τέκνων, ὥστε ἡ διασκευὴ αὐτοῦ, ἡ φύτευσις κλπ. νὰ ἔχουν ἐτοιμασθῇ πρὸ τοῦ ἀποχωρισμοῦ· τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀπαραίτητον.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸ βιολογικὸν αὐτὸ σύστημα ἐποικισμοῦ θὰ παραδίδεται ἡ νέα γῆ εἰς τοὺς ἱκανοὺς πρὸς ἐκμετάλλευσίν της, θὰ ὑποβάλλεται δὲ καὶ ἡ ἐνεργουσίαι τὸν ἐποικισμὸν ὀργάνωσις, ἡ Κοινότης καὶ τὸ

Κράτος εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐπιβάρυνσιν, διότι ἡ τεχνικὴ σήμερον ἐργασία ἐποικισμού, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ γραφειοκρατίαν κλπ., θὰ μεταβληθῇ εἰς μίαν φυσιολογικὴν λειτουργίαν. Ὅλοι, ὅσοι ἔχουν πείραν τινα ὀργανώσεως, γνωρίζουν βεβαίως πόσον μεγάλην ἔχει ἀξίαν ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἐκ τῶν ἄνωθεν ἐλέγχου, γενικῶς τῶν ἐξωτερικῶν λειτουργιῶν διὰ λειτουργιῶν ἐσωτερικῶν, αὐτορρυθμιζομένων διὰ τῆς βιολογικῆς τῶν ἱκανότητος προσαρμογῆς εἰς τὰς περιστάσεις. Αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι καὶ ἡ βαθυτέρα ἐννοια αὐτοῦ ποῦ κηλοῦμεν «ὀργάνωσιν».

Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ παρατηρήσῃ τις, πόσον προσεκτικὸν εἶναι τὸ κράτος, ὅταν πρόκηται νὰ προσλάβῃ ὑπαλλήλους ἢ ὑπηρέτας· ἐλέγχει τὰς γνώσεις των, τὴν ὑγείαν των καὶ ἐπὶ πλέον τοὺς ὑποβάλλει εἰς διαγωνισμόν. Ὅλος αὐτὸς ὁ ἔλεγχος γίνεται δαπάνη τῶν ὑποψηφίων, ὧν μέγας θροῖθος εἶναι ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐργασίας. Ἐπὶ πλέον ὁ μισθὸς τῶν εἰσερχομένων δὲν κανονίζεται ἀνιλόγως τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, ὅτε θὰ ἦτο πολὺ μικρότερος, ἀλλὰ ὥστε νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας, διότι οὕτω μόνον θὰ δυνηθῇ ὁ ὑπάλληλος νὰ ἔχῃ ἀρκετὴν ὑγείαν καὶ πνευματικὴν ἀνεσιν διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντά του. Ἀκόμη, προκειμένου τὸ κράτος νὰ ὀργανώσῃ ἐπιχειρήσιν τινα πρὸς παραγωγὴν π.χ. μηχανημάτων ἢ καὶ μὲ τὸν συνδυασμένον σκοπὸν νὰ δώσῃ ἐργασίαν εἰς ἀνέργους καὶ νὰ κατασκευάσῃ καὶ μηχανήματα, δὲν ἰδρύει πολλὰ μικρὰ ἐργοστάσια, ἀλλὰ κανονίζει τὸ μέγεθος τούτων ἀναλόγως τῆς ἐπιδιωκομένης παραγωγῆς. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς γῆς, γαιῶν ἐθνικῶν προκυπτουσῶν ἀπὸ ἐθνικὰ ὑδραυλικά ἔργα, θὰ ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ ἀγνοηθοῦν αἱ ἀπαιτήσεις αὐτοί. Ἄν τῶρα ἀγνοοῦνται, ἡ αἰτία πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὸ ὅτι ὁ ἐποικισμὸς δὲν ἔχει τὴν ἡλικίαν τῆς λοιπῆς κρατικῆς γραφειοκρατίας, ἡ ὁποία ἔχει μακροτάτην συνεχῆ ἱστορίαν.

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΕ ΤΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΣΠΗΤΙΑ

Ὑπάρχουν δύο τρόποι, καθ' οὓς δύναται τις νὰ φαντασθῇ τὴν ἴδρυσιν ἑνὸς χωριοῦ. Ὁ εἰς εἶναι μερικοὶ παράλληλοι δρόμοι καὶ εἰς τὸν καθένα ὁμοιόμορφα σπήτια μὲ ἢ χωρὶς αὐλήν. Ὅλα εἶναι ὁμοιόμορφα καὶ ἓνα παιδάκι θὰ ἔλυνε, νομίζω, τὸ πρόβλημα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ὁ καθεὶς μας ἔχει ἰδεῖ αὐτὰ τὰ χωριά εἰς τοὺς κάμπους τῆς Ἑλλάδος. Δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀφέλεια ὀφείλεται εἰς οἰκονομικοὺς λόγους. Ἴδου π.χ. μία περίπτωσις παρμένη ἐπίτηδες ἔξω τοῦ ἀγροτικοῦ ἐποικισμού. Περί τὸ 1925 ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς Πίνδου ἡ Νεράϊδα, συνοικισμὸς θερινῆς ἀναψυχῆς, δαπάνης τῆς Ἑθνικῆς Τριπέλης· εἰς χρέωσιν ἰδιοκτητῶν, πλουσίων ἀστῶν φυσικά. Πολλὰ σπήτια ἐστοίχισαν ἑκατὸν ἢ διακοσίας χιλιάδας δοχ., μερικὰ πολὺ ἀκριβώτερα. Ἴδου κατὰ ποῖον τρόπον ἐγένετο ἡ ἐργασία. Ἐκτίσθησαν οἰκοδομαὶ ἰσάριθμοι πρὸς τοὺς ἰδιώτας. Πέτρα εὐρέθῃ πολὺ κοντὰ καὶ ξυλεία φυσικά· τίποτε ἄλλο ὁμως. Ἐκ τῶν ὑστέρων, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν οἰκοδομῶν, εὐρέθῃ ὅτι ἐχρειάζετο νερὸ πόσι-

μον' έχρειάζετο όμως και δρόμος διά νά φθάνη κανείς έως εκεί (ύψόμετρον 1100 μ.). 'Αργότερα εύρέθη, ότι χρειάζεται παντοπωλείον και μετά τινα έτη ότι χρειάζονται και δύο ή τρία δωμάτια διά τούς ξένους. 'Αποτέλεσμα του ότι δεν υπήρχεν απ' άρχης ο δρόμος είναι ότι τά σπήτια έκτίσθησαν χωρίς ασβέστη, διότι εκεί δεν εύρέθη πέτρα διά καμίνη· οί μηχανικοί δεν κατώρθωσαν νά πιρακολουθήσουν τούς έργολάβους και τώρα τά σπήτια είναι ή γίνονται έτοιμόρροπα· οί ιδιοκτήται δεν πληρώνουν την Τράπεζαν και τó χωριό πρόκειται νά βγῇ, ἔν δὲν βγῇκε ἤδη εἰς δημοπρασίαν. 'Η οργανική αντίληψις θά ἦτο φυσικά νά γίνη πρώτα ο δρόμος, ὥστε νά φθάσουν εκεί τά ὑλικά, νά φέρουν τó νερό, νά γίνη εἰς πρόχειρος ξενών, ἐστιατόριον και πρόχειρα σπήτια διά τó ἐργατικόν προσωπικόν και συγχρόνως μέ τά σπήτια νά γίνουν οί δρόμοι τοῦ χωριοῦ, αἱ πλατεῖαι, μία λέσχη ἢ καί ἀνάλογον. οί ἔξοχικοί περὶπατοί, μία μικρά ἐκκλησία, μερικά ἀπαραίτητα μικρά καταστήματα κλπ.

Αὐτό τó πνεῦμα τοῦ «παράλλῃλου» χωριοῦ, τοῦ ἠνοργανώτου. δὲν ὀφείλεται εἰς μίαν εἰδικήν ἀμάθειαν τοῦ ἐποικιστοῦ· εἶναι τó ἴδιον πνεῦμα, τó παράλληλον, τó ἀφελές πνεῦμα, ποῦ συναντᾶται και εἰς πολλούς ἄλλους τομεῖς τῆς δραστηριότητός μας.

"Ας ἐπανέλθωμεν εἰς τούς ἀγροτικούς συνοικισμούς. Δύναται ὁ κάθε γεωργός νά ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς καθαρῶς γεωργικάς του ὑποχρεώσεις μόνος· βεβαίως ὄχι. Χρειάζεται κάποια διαρκύθμισις τοῦ χωριοῦ κατάλληλος διά τὴν ὁμαδικὰς λειτουργίας. Εὐρίσκομεν μερικά παραδείγματα εἰς τοὺς νεωστὶ ἰδρυθέντας Ἰταλικούς συνοικισμούς ἐπὶ τῶν παρὰ τὴν Ρώμην ἐλῶν. 'Εκεῖ βλέπει τις εἰς τó κέντρον μερικά μεγαλοπρεπῆ κτίρια κοινῆς χρήσεως, τó κοινοτικόν κατάστημα, ἀποθήκας κλπ., μακράν δὲ μέσα εἰς τά χωράφια, φαίνονται και τά σπήτια.

ΤΟ ΟΡΓΑΝΙΚΟ ΧΩΡΙΟ

"Ας ὑποτεθῇ, ὅτι πρόκειται νά ἐποικισθῇ τμήμα τῆς πεδιάδος τοῦ 'Αἰγίου ἢ νά καταρτισθῇ ἡ μορφή, ἣν τελικῶς θά λάβῃ συνοικισμός τις τῆς πεδιάδος τοῦ Στρυμόνος μετά τὴν ἀλλαγὴν, ἢ ὁποία ἐπιβάλλεται ἐκ τῶν ἀρδευτικῶν ἔργων.

Τό πρῶτον ζήτημα φυσικά ποῦ παρουσιάζεται πρὸς λύσιν εἶναι ἡ μορφή ἐκμεταλλεύσεως· ταυτίζεται σχεδὸν μέ τó πρόβλημα τῆς ὁργανώσεως τοῦ κάθε κτήματος. Εἶναι δὲ τοῦτο εἰς τὴν βάσιν τοῦ προβλήματος τοῦ ἐποικισμοῦ εἰς τὴν ὥραν μας, διότι ὅταν διαθέτωμεν ὁ ρ ι σ μ ἔ ν η ν γῆν, ὃχι ἀπεριόριστον, πρὸς ἐποικισμόν, φυσικόν εἶναι νά προσδιορίσωμεν τί τó μέγιστον εἶναι δυνατόν νά ἀποληφθῇ ἐξ αὐτῆς, ποῖαι δηλαδὴ καλλιέργειαι θά χρησιμοποιηθοῦν και κατόπιν θά καθορισθοῦν τά λοιπά· κλῆρος, σπήτια, δρόμοι, βιοτεχνίαι.... 'Εὰν υπήρχεν ἀπέραντος γῆ πρὸς διανομήν, ὅπως π.χ. εἰς τὸν Καναδᾶν ἢ τὴν Τουρκίαν τότε τó πρόβλημα θά ἦτο δυνατόν νά λάβῃ και ἄλλην διάφορον μορφήν, δηλαδὴ νά ἀρχίσῃ κανεὶς ἀπὸ

τοὺς ἀνθρώπους: τόσοι ἄνθρωποι περισσεύουν εἰς τὸ τάδε μέρος· ποῦ εἶναι συμφερότερον δι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους νὰ λάβουν κτήματα; Ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὺναντίον περισσεύουν οἱ ἄνθρωποι, περισσεύουν δὲ πολλοὶ—40000 νέαι οἰκογένειαι κατ' ἔτος—δὲν δύναται λοιπὸν νὰ γίνη λόγος περὶ ἔξοικονομήσεως ὧλων αὐτῶν μετ' ἰδιοκτησίαν γῆς, διότι αὕτη δὲν ὑπάρχει.

Εἰς τὴν Τουρκίαν, ἢ εἰς ἄλλας εὐρείας χώρας, ὅπως π.χ. παντοῦ, ὅπου γίνεται μετὰβασις ἀπὸ τὸν νομαδισμόν εἰς τὴν μόνιμον ἐγκατάστασιν ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν εἰς τὴν γεωργίαν δηλαδὴ, δίδεται τμῆμα γῆς εἰς τὸ δημογραφικὸν περισσεύμα, τοῦτο δὲ καλλιεργεῖται διὰ δημοτριακῶν· γίνεται δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐποικισμού ἀπὸ τὴν εὐκολωτέραν καλλιέργειαν, τοῦτο δὲ εἶναι καὶ ἀπαραίτητον—ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως γεωργικῆς μορφώσεως—καὶ δυνατόν—διότι οἱ ἔποικοι ἔχουν ἐλαχίστας ἀνάγκας. Αὕτη ἐν τούτοις ἡ μέθοδος ἐπεκράτησε καὶ ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ ἀγροτικὸς δηλαδὴ ἐποικισμὸς ἐστηρίχθη κυρίως εἰς τὰ δημοτριακά. Τὸ πρόβλημα ἐν τούτοις εἰς τὴν χώραν μας παρουσιάζεται μετ' ἂν ἀντίστροφον ὅψιν. Ἀγροτικὸς ἐποικισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἢ ὁπωσδήποτε αὐξήσις τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ, δὲν σημαίνει πλέον παρὰ μεταβολὴν τῶν καλλιεργειῶν ἢ βελτίωσιν τῶν ὑφισταμένων. Τοποθετοῦμεν ἀκριβῶς τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν τῶν ἂν εἰπωμεν, ὅτι γεωργικὸς ἐποικισμὸς ὑπὸ τὴν γενικὴν του μορφὴν σημαίνει παρ' ἡμῖν κυρίως αὐξήσιν τοῦ ποτιστικοῦ νεροῦ. Βεβαίως τὸ λ' ἄσπασμα, ὁ σπόρος, ἡ ἐξεύρεσις ἀγορῶν, ἡ συγκοινωνία, ἡ προσωπικὴ ὁργάνωσις, ὁ χαμηλὸς τόκος, ἡ ὑψωσις τῶν τιμῶν κλπ. ὅλα συντείνουν εἰς τὴν διεύρυνσιν τῆς ἄγροικῆς χωρητικότητος· τὸ βασικὸν ὅμως εἰς τὴν Ἑλλάδα σήμερον εἶναι ἡ αὐξήσις τοῦ νεροῦ.

Ἄν λοιπὸν λάβωμεν τὸ συγκεκριμένον παράδειγμα τῆς πεδιάδος τοῦ Ἀξιοῦ, ἢ σειρὰ τῶν προβλημάτων τίθεται ὡς ἑξῆς: πρῶτον, ἡ ἄρδεις· δεύτερον, ποῖαι βασικαὶ καλλιέργειαι θὰ ἐμφυρμωθοῦν· τρίτον, μορφὴ ἐκμεταλλεύσεως· τέταρτον, μέγεθος κλήρου, προσωπικὸν ἀπαιτούμενον—ἰδιοκτητῆται, ἐργίται γῆς μονίμως ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν περιφέρειαν, ἐργάται γῆς περιηδικοί· πέμπτον, μορφὴ τοῦ χωριοῦ—ἀγροικίαι ἢ συγκεντρωμένο χωριό· ἕκτον, παραγωγικὴ ὁργάνωσις—κατασκευὴ ἔργων, συντήρησις, ἐκμετάλλευσις, προμήθειαι, κατεργασία προϊόντων, διάθεσις αὐτῶν· ἑβδομον, παρτιωγικὴ ὁργάνωσις ὁμίδων χωριῶν, πιστωτικὴ ὁργάνωσις, προχωρημένη εἰδικὴ ἀγροικὴ ἐκπαίδευσις κλπ. Κατὰ κανόνα ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ τὰ προβλήματα ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ προηγούμενόν του.

Εἰς ὅλα ἡ μερικὰ ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ δώσωμεν τεχνικὰς λύσεις ἢ καὶ νὰ τὰ ἀμελήσωμεν ἐγκαταλείποντες αὐτὰ εἰς τὴν ἀτομικὴν πρωτοβολίαν. Δυνάμεθα ὅμως νὰ δώσωμεν καὶ ὁργανικὰς λύσεις, δηλαδὴ λύσεις προσηρμοσμένας τύσιν πολὺ πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται ἄνευ τριβῶν καὶ μετ' ἐλάχιστον τῆς δαπάνης εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάστη λειτουργία ὡς καὶ ἐν βελτίωσιν τῆς. Μία τεχνητὴ π.χ. λύσις θὰ ἦτο νὰ ἀνυλάβῃ ἡ τριπέξα νὰ

πωλῇ τὰ προϊόντα διὰ τὴν ἐλατιώνην τὸ κέρδος τῶν ἐμπορῶν καὶ τῶν μεσαζόντων· ἡ ἐργασία ὅμως αὕτη χρειάζεται τόσην πεῖραν, προσαρμοστικότητα καὶ ἔχει τόσους κινδύνους ὥστε εἶναι ἀντικρὺς ἀντίθετος πρὸς τὴν γραφειοκρατικὴν ὀργάνωσιν μιᾶς τραπέζης· δὲν εἶναι λοιπὸν ὀργανική. Ἡ νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὴν Κοινότητος ἡ προμήθειαι σπόρου, φαρμάκων., ἡ λειτουργία τῶν κοινοτικῶν μύλων, ἐγκαταστάσεων ἡλεκτροφωτισμοῦ κλπ. Δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνεργήσῃ ὅλα αὐτὰ ἡ Κοινότης, ἀλλὰ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ τὰ διεξαγάγῃ κακῶς καὶ μὲ πολλὴν δαπάνην, διότι εἶναι ἔξω ὑπὸ τὴν φύσιν της. Ἡ νὰ ἀνατεθῇ εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς ἰδιωτῶν, ἡ κατασκευὴ γενικῶν ὑδραυλικῶν ἔργων, σταύλων ἀναπαραγωγῆς, ἡ ἄλλων μονίμων κτισμάτων, ὧν ἡ ὑπαρξὶς εἶναι μονίμως ἀπαραίτητος ὥς ἐκ τῆς φύσεως τῶν παραγομένων εἰδῶν. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀδύνατον, ἀλλὰ μόλις ὁ συνεταιρισμὸς ναυαγήσῃ, ὅπως συχνὰ συμβαίνει, διότι π.χ. ἔπεσαν προσωρινῶς αἱ τιμαί, ἡ δὲν εὗρηκε δάνειον ἢ ἔκλεψεν ὁ ταμίας τοῦ κ.λ.π., τὰ κτίσματα ταῦτα θὰ παραμεληθῶν ἀναγκαστικῶς καί, ὅταν μετ' ὀλίγον θὰ εἶναι πάλιν ἀπαραίτητα, θὰ ἔχουν καταστραφῇ.

Ὑπάρχουν πράγματα. ὅπως ἡ περιποίησης τῶν ζώων ἢ τοῦ καρποφόρου δένδρου, ποὺ εἶναι ἔργα συνεχοῦς ἀτομικοῦ ἐνδιαφέροντος· ἄλλα, ὅπως ἡ ἐμπορία, ἡ λειτουργία ἐργαστηρίων, τυροκομείου, ἀλωνιστικῆς, ὅπου ἡ παρουσία τοῦ ἀτόμου μόνοι ἢ συνεταιρισμένοι εἶναι ἀπαραίτητος· τέλος ὑπάρχουν ἄλλα, ὅπως ἡ ρύθμισις τῶν σχέσεων γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας, ἡ ἀγροφυλακή, τὰ ἔργα ὑδρεύσεως καὶ ἀρδεύσεως, ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ ἐξασφάλις τῆς ἐπ' ἀπειρον ὑπάρξεως—ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐκάστοτε ἀποκομιζομένου κέρδους—τοῦ συκοαποστειρωτηρίου, τοῦ ἰατρείου, τοῦ στραγγιστικοῦ, χάνδακος, τοῦ μύλου κλπ., ποὺ εἶναι ἐργασία ὀργανισμοῦ μονίμου ὑπάρξεως καὶ κοινῆς ὠφελείας, ὅπως ἡ Κοινότης. Ὑπάρχουν ἄλλα ποὺ ἀπαιτοῦν προστασίαν ἀπὸ ὀργανισμοὺς ἰσχυροὺς οἰκονομικῶς καὶ μεγάλῃς ἐπιφανείας, ὅπως αἱ Τράπεζαι καὶ τὸ Κράτος. Τοιαῦτα ἔργα εἶναι τὰ ἐμμέσως παραγωγικά, τὰ ἀσφαλιστικά, τὰ μεγάλα ἐξυγιαντικά ἔργα.

Ἄν λοιπὸν ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ συγκεκριμένον παράδειγμα τῆς παιδιᾶδος τοῦ Ἀξιοῦ, τὸ πρῶτον ποὺ πρέπει νὰ γίνῃ μετὰ τὴν μελέτην καὶ τὴν φροντίδα πρὸς χρηματοδότησιν τῆς ὀλικῆς ἢ μερικῆς ἀρδεύσεως εἶναι ὁ καθορισμὸς τῶν βασικῶν καλλιεργειῶν καὶ ἡ μορφή ἐκμεταλλεύσεως· πρέπει δηλαδὴ νὰ ὀργανωθῶν δέκα, εἴκοσι ἢ καὶ περισσότερα κτήματα, ἐκτάσεως ποικιλλοῦσης μεταξὺ 50 καὶ 150 στρεμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ δοθῶν εἰς καλοὺς γεωργούς, διὰ νὰ δοκιμάσουν ἐπὶ τόπου μὲ τὴν βοήθειαν ἐνὸς κεντρικοῦ ὀργανισμοῦ τὴν καλυτέραν ὀργάνωσιν τοῦ κτήματος.

Εἰσερχόμεθα ἐδῶ εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τοῦ γεωπόνου, ὁ ὁποῖος πιθανὸν νὰ ἀποφανθῇ, ὅπως ὁ εἰδικώτερος τούτων κ. Παππαδάκης, ὅτι βασικὴ κολλιέργεια θὰ εἶναι τὰ σιτηρά, ὅποτε ὅλα ἀπλοποιοῦνται (ὥς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐντατικῆς καλλιεργείας ποὺ πραγματευόμεθα ἐδῶ), περιορίζονται αἱ φιλοδοξίαι μας καὶ τὸ στομάχι μας καὶ δὲν ἔχομεν νὰ φρον-

τίσωμεν παρὰ διὰ τὸ ὄργανο, τὴν σποράν, τὰ αὐλάκια, τὴν ντάμκαν καὶ γενικῶς τὰς λειτουργίας μιᾶς δημοτικῆς Κοινότητος. Πιθανὸν ὅμως ὁ γεωπόνος νὰ ἀποφινθῇ ὅτι εἰς κτῆμα 100 στρεμμάτων, ἐν ὧν ἢ ἐν μέρει ποτιστικόν, δυνάμεθα νὰ ὀργανώσωμεν ἓνα διαφορισμὸν καλλιέργειων, ὥστε ἂν ἐγκατασταθῇ μ ο ν ί μ ω ς ἐντὸς αὐτοῦ ὁ ἰδιοκτήτης, ἂν δηλαδὴ δοθῇ ἡ μορφή τῆς ἀγροικίας, νὰ μᾶς δώσῃ τεχνητὸν λειμῶνα, ὄσπρια, βαμβάκι, σιτηρά, λαχανικά, καρπούς, ὁπότε θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἔχωμεν καὶ πολλὰ ζῶα τρεφόμενα ἀπὸ τὸ κτῆμα καὶ λιπαίνοντα αὐτό, δηλαδὴ ἐπὶ πλεόν γάλα, βούτυρον, τυρὶ καὶ αὐγά. Διὰ τὰ καταστρεφόμενα αὐτὰ δυνατὰ, πιθανὸν νὰ εὗρεθῇ, ὅτι ὁ κλῆρος τῶν 40 στρεμμάτων εἶναι ἀνεπαρκὴς διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐκτροφή ζώων, ἡ συντήρησις σταύλων, ἡ ἐξεύρεσις ἀπασχολήσεως δι' ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ δι' ὅλον τὸ ἔτος. Πιθανὸν δηλαδὴ νὰ εὗρεθῇ ὅτι 120 στρέμματα παραχωρούμενα εἰς τρεῖς ἰδιοκτησίας θὰ δώσουν μίαν ἐλεεινὴν ζωὴν εἰς 15 ἄτομα, ἐνῶ διδόμενα εἰς ἓνα θὰ συντηρήσουν τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ ἀκόμη τὰς οἰκογενείας πέντε ἢ δέκα ἐργατῶν γῆς, μὴ ἐχόντων ἰδιοκτησίαν ἢ ἐχόντων μόνον πέντε π.χ. στρέμματα, δηλαδὴ τὸν κῆπον τῶν γύρω ἀπὸ τὸ σπῆτι τῶν ἐκμεταλλευόμενον κυρίως ἀπὸ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ σπητιοῦ. Δυνατὸν νὰ εὗρεθῇ ὅτι ἐνιαῖος κλῆρος 60 στρεμμάτων ἢ καὶ μικρότερος εἶναι ἀρκετός, διὰ νὰ δοθῇ ἡ μεγίστη ἀκαθάριστος πρόσοδος ἢ νὰ εὗρεθῇ ἄλλη τις λύσις.

Ἀμέσως κατόπιν θὰ προσδιορισθῇ τὸ προσωπικὸν ποῦ ἀπαιτεῖται—ἰδιοκτηταί, μονίμως ἐγκατεστημένοι καὶ περιοδικοὶ ἐργάται γῆς.—Εἶναι φανερόν, ὅτι ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐγκαταλίπωμεν τὴν γεωμετρικὴν λύσιν τῆς ἰσοδιανομῆς εἰς τὸν μέιστον δυνατὸν ἀριθμὸν κλήρων, δηλαδὴ παραλλήλων ἰδιοκτητῶν, θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι πλεόν νὰ δώσωμεν τοῖς κλήρους εἰς γεωργούς πολὺ καλοὺς, ὅχι μόνον γνωρίζοντας τὴν τεχνικὴν, ἀλλὰ καὶ ἱκανοὺς νὰ διευθύνουν τὸ κτῆμα καὶ τοὺς ἐργάτας τῶν. Ἄν αὐτὸ δὲν γίνῃ, τότε οἱ ἰδιοκτηταὶ δὲν θὰ ὀργανώσουν ἀγροικίαν, ἀλλὰ θὰ καταφύγουν καὶ αὐτοὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ σιτηρά, ὅτε τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας μέσα εἰς τὸ κτῆμα θὰ εἶναι τὸ ἴδιον, ἴσως καὶ ὀλιγώτερον, ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἦτο, ἂν τὸ κτῆμα εἶχε διανεμηθῇ εἰς περισσοτέρους κλήρους ἢ ἂν εἶχεν ἀποδοθῇ εἰς τὴν μεγάλην ἐκτατικὴν καλλιέργειαν.

Ἄν λοιπὸν προκριθῇ ἡ λύσις τῶν σχετικῶς μεγάλων ἀγροικιῶν (ἰδιοκτηταὶ καὶ ἐργάται γῆς), τότε αὐταὶ πρέπει νὰ δοθῶν εἰς τοὺς περισσοτέρους προσφέροντας διὰ τὴν ἀπόκτησίν των· τοῦτο δὲ οὐχὶ ἀπεριορίστως πρὸς πλουτισμὸν δι' ἐγγείου κτήσεως, ἀλλὰ μέχρις ὀλοκληρώσεως δι' ἕκαστον τῶν ἱκανῶν τούτων γεωργῶν τόσον μεγάλου κλήρου καὶ οὕτω διαμορφωμένου, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ μέγιστον τῆς παραγωγῆς. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐξασφαλίζομεν, ὅτι τὰ κτήματα θὰ περιέλθουν εἰς ἐκείνους ποὺ θὰ μποροῦν νὰ κερδίσουν τὰ περισσότερα δηλαδὴ νὰ πάρουν ἀπὸ τὸ κτῆμα τὴν μεγίστην παραγωγὴν καὶ κυρίως ποὺ θὰ ἔχουν ἀρκετὸν κεφάλαιον νὰ ρίψουν εἰς τὸ νέον κτῆμα εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, διὰ νὰ τὸ κάμουν ἀποδοτικόν, δηλαδὴ εἰς τοὺς περισσεύον-

τας υίους εύρωστων οίκονομικῶς οίκογενειῶν. Δύναται τις νά συναντήσῃ ὅχι ὁμοίαν, ἀλλ' ἀνάλογον λύσιν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀξιοῦ, ὅπου ἐδόθησαν ἀνά 300 στρέμματα εἰς μερικοὺς γεωπόνους. Ἐπεσκέφθημεν τὸ κτῆμα ἑνὸς τούτων, ὅστις καὶ διαφορισμὸν καλλιεργείων εἰσήγαγε καὶ δένδρα ἐφύτευσε καὶ ζῶα ἀρκετὰ συντηρεῖ ἐκ τοῦ κτήματος, ἔχει δὲ προσλάβει φυσικὰ ἀριθμόντινα ἔργατῶν μονίμως ἀποζώντων ἐκ τοῦ κτήματος· ἐλπίζει δὲ καὶ νά κερδίσῃ ἀρκετὰ ἐντὸς πενταετίας ἐκ τοῦ κτήματος αὐτοῦ διὰ νά ἀρχίσῃ ἄλλην ἰδικήν του πλέον γεωργικὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ θέσις του εἶναι μειονεκτική, διότι τὸ κράτος τοῦ ἐχορήγησε τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ κτήματος διὰ 5 μόνον ἔτη, ἐπομένως δὲν δύναται νά καταρτίσῃ σχέδιον μονιμότητος καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι ὁ μόνος κάτοικος εἰς ἐκείνην τὴν περιοχὴν, διότι οἱ ἄλλοι γύρω ἰδιοκτῆται κατοικοῦν δεκάδας χιλιόμετρων μακρὰν.

Ἄν δώσωμεν τὰ κτῆματα εἰς μὴ εύρωστους οἰκονομικῶς καὶ μὴ ἱκανοὺς γεωργοὺς π.χ. ἀκτῆμονας ἢ δημογραφικὰ περισσεύματα κτηνοτροφικῶν πληθυσμῶν ἢ καπνεργατῶν ἢ ὡς συμπληρωματικὸν κλῆρον εἰς ἑγγύς ἢ μακρὰν διαμενούσας ἀγροτικὰς οἰκογενείας θὰ ὑφίσταται ὁ κίνδυνος νά μὴ χρησιμοποιήσουν οὔτοι καθόλου ἐργάτας, δηλαδὴ νά μὴ προχωρήσουν εἰς ἐξηυγενισμένας καλλιεργείας, ἀκόμη καὶ νά μὴ διαμένουν καθόλου μέσα εἰς τὰ κτήματί των, νά ἐπανέλθωμεν δηλαδὴ εἰς μίαν ἐτησίαν καλλιέργειαν σιτηρῶν.

Τὸ πρόβλημα τῶν ἔργατῶν γῆς δέον ἐπίσης νά προβλεφθῇ ἐκ τῶν προτέρων συνδιαζόμενον μὲ τὰς ἀποφασισθείσας καλλιεργείας καὶ τὴν χρησιμοποίησιν μηχανικῶν γεωργικῶν ἐργαλείων. Ὡς τοιοῦτοι δύναται νά ἐγκατασταθῶν ἀρχικῶς καὶ κατ' αἰτήσιν τῆς Κοινότητος τῶν ἀποκατασταθέντων ἰδιοκτητῶν ὀλίγοι ἀκτῆμονες λαμβάνοντες καὶ ἕνα ἐλάχιστον κλῆρον π.χ. πέντε ποτιστικῶν στρεμμάτων, νά αὐξηθῇ δὲ διαδοχικῶς ὁ ἀριθμὸς των σὺν τῇ ἀναπτύξει τῶν νέων κτημάτων.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς περιοδικοὺς ἐργάτας δέον νά ληφθῇ δι' εἰδικῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας ἐπὶ τῶν νομαδιζουσῶν ἐργατικῶν χειρῶν συστηματικὴ πρόβλεψις, κυβερνητικὴ δὲ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν. Οἱ ἐργάται οὔτοι πρέπει ἐγκαίρως νά εἰδοποιοῦνται διὰ τῶν Κοινοτήτων των περὶ τῶν ἀναγκαιουσῶν ἐργατικῶν χειρῶν κατὰ περιόδους εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα τῆς χώρας, νά ἀναλαμβάνουν ὑποχρέωσιν ἐργασίας εἰς ὠρισμένην ἡμερομηνίαν, οἱ δὲ ἰδιοκτῆται νά ἀναλαμβάνουν ἐπίσης ὑποχρέωσιν (διὰ τῶν Κοινοτήτων των ἐπίσης) παροχῆς ἐργασίας, ὠρισμένου ἡμερομισθίου, στέγης καὶ τροφῆς. Μόνον οὕτω θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ρύθμισις τοῦ ἡμερομισθίου τῶν νομαδιζόντων ἐργατῶν γῆς εἰς λογικὰ ὕψη, οὔτοι δὲ θὰ εἶναι εἰς θέσιν νά μεταβαίνουν διαδοχικῶς εἰς διάφορα διαμερίσματα ἀναλόγως τῆς διαδοχῆς τῶν καλλιεργείων, νά ἀπολαμβάνουν δὲ ἡλαττωμένης τιμῆς εἰσιτηρίων καὶ ὑγιεινῆς διαμονῆς. Τοῦτο θὰ εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον πάντων. Ἐποικοὶ τῆς πεδιάδος τοῦ Ἀξιοῦ ἠναγκάσθησαν νά πληρώσουν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡμερομισθίον θερισμοῦ 150 δρχ. ἐκτὸς τῆς τροφῆς καὶ ἐθεώρησαν ἑαυτοὺς

εὐτυχεῖς, διότι ἡδυνήθησαν ἔστω καὶ εἰς τὴν τιμὴν ταύτην νὰ φέρουν ἐγκαίρως ὑπὸ στέγην τὴν ἐσοδεῖαν των, ἀπειλουμένην ἀπὸ τὴν πιθανὴν μεταβολὴν τοῦ καιροῦ.

Τὸ χωρὶς ποὺ ἔχει αὐτὴν ἢ ἄλλην προέλευσιν, εἰς τὴν πεδιάδα ἢ εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχάς, θὰ πρέπει νὰ σκεφθῇ ὡς ὁργανωμένον κοινωνικὸν σύνολον διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν δημογραφικῶν περισσευμάτων ποὺ θὰ παρουσιασθοῦν ἐντὸς ὀλίγου. Ἀπὸ τῆς γεωργικῆς πλευρᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ μόνη σχεδὸν ἐλπίς εἶναι ἡ μετὰβασις εἰς εὐγενεστεράς καλλιεργείας καὶ ἀποδοτικώτερα ζῶα. Ἀμφότερα προϋποθέτουν ἔργα ἐγγείου βελτιώσεως, αὐξήσιν τοῦ ποτιστικοῦ νεροῦ, συστηματικωτέραν καταπολέμησιν τῶν ἀσθενειῶν κλπ. Διὰ τὴν προσπάθειαν πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν χρειάζεται ὁργάνωσις μόνιμος καὶ ὑπερατομική. Ὑπεράνω ἐπίσης τῶν ἐκάστοτε προτιμήσεων τῆς ἀμέσου χρηματικῆς ἐπικερδείας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ὑπαρχόντων καὶ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν προϊόντων τὸ ἴδιον εἶναι ἀπαραίτητον.

Ὅλα μαζὶ τὰ κτήματα (δηλαδὴ ὅλος ὁ πληθυσμὸς ὁ ἐξ αὐτῶν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀποζῶν) ἔχουν ἀνάγκην μερικῶν κτισμάτων καὶ μερικῶν λειτουργιῶν ποὺ πρέπει οἷτως ἢ ἄλλως νὰ ὑπάρχουν, καὶ τοῦτο εἴτε ἀποδίδουν, εἴτε δὲν ἀποδίδουν κέρδος. Εἶναι ταῦτα ἔργα προσωρισμένα νὰ μένουν καὶ διὰ τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Αὐτὰ πρέπει νὰ λογισθοῦν ὡς ἡ ἀναγκαία συμπλήρωσις ἢ διόρθωσις τοῦ τοπείου, ἵνα τοῦτο καταστῇ κατοικήσιμον καὶ δέον νὰ ἀναληφθοῦν ὑπὸ τῆς Κοινότητος διὰ δαπάνης ἐκ πόρων παντοδαπῶν· εἰς αὐτὴν δὲ τὴν Κοινότητα δέον νὰ ἀνήκῃ φυσικὰ καὶ ἡ ἰδιοκτησία αὐτῶν, θὰ πρέπει δὲ καὶ νὰ κηρυχθοῦν ἀναπαλλοτριώτα καὶ ἀπαράγραπτα.

Ἡ ἐκμετάλλευσις τούτων δύναται ἀντιθέτως νὰ δοθῇ εἰς ἄτομα συνεταιρισμένα ἢ μὴ ἀντὶ ἐνοικίου χρήσεως οὐχὶ ἀναλόγου πάντοτε πρὸς τὴν δαπάνην κατασκευῆς ἐκάστου· ἀλλὰ πρὸς τὸ κέρδος ποὺ εἶναι δυνατὸν ἐκάστοτε νὰ πραγματοποιηθῇ, ἐνίοτε ἄνευ οὐδενὸς ἐνοικίου, ἀλλὰ δι' ἐπιχορηγήσεως ἐξ ἄλλων πόρων, ἵνα μὴ σταματήσῃ ἡ λειτουργία των. Εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Κοινότητος ἐπίσης δέον νὰ κρατηθοῦν καὶ τὰ περιουσιακὰ καὶ παραγωγικὰ στοιχεῖα, ὅσα ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀξιοποιήσεως αὐτῶν καὶ ἐν γένει τῆς καρπώσεως ἢ τῆς φύσεώς των, ὡς τὸ ρέον ὕδωρ, αἱ βοσκαί, τὸ δάσος..... δὲν χρειάζεται νὰ ἰδιοποιηθοῦν. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἄλλων ὁμικδικῶν λειτουργιῶν, ποὺ δὲν εἶναι τῆς ἀνωτέρω φύσεως, τὰ ἄτομα θὰ ἐνωθοῦν εἰς συνεταιρισμούς, ἰδίως εἰς τὰς περιπτώσεις ποὺ χρειάζεται ἐντατικὴ συνεχὴς παρακολούθησις, ὅπως π.χ. ἡ προμήθεια προϊόντων, ἡ χρησιμοποίησις τῶν κοινοτικῶν κτισμάτων κλπ.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ, ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟΝ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΑΙ ΤΙΜΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ
ΣΧΕΤΙΚΩΣ ΜΕ ΤΑ ΑΝΩΤΕΡΑ

Τὸ κοινωνικὸν ζήτημα, τὸ νὰ ἐξασφαλισθοῦν δηλαδὴ εἰς ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν ἱκανοποιητικὰ ἡθικῶς καὶ παραγωγικῶς μέσα βιώσεως, εἶναι ἀπὸ τὰ προβλήματα ἐκεῖνα, ὧν τὸ περιεχόμενον μεταβάλλεται εἰς τὴν πρᾶξιν κατὰ τὰς περιστάσεις. Εἰς τὸν ἀγροτικὸν κόσμον, ἐπειδὴ, ἂν δὲν ληφθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα, ἡ γῆ περιέρχεται διαδοχικῶς εἰς τοὺς ὀλίγους, τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐπανερχεται περιοδικῶς εἰς τὴν ἀνακατανομήν της εἰς μικροὺς κλήρους. "Ὅταν ζητῆται αὐτὴ ἡ ἀνακατανομή, ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς εἶναι μᾶλλον μορφὴ τις προσωπικῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης παρὰ ἡ αὐξήσις παραγωγῆς. Πράγματι—ἐκτὸς εἰς εἰδικὰς περιστάσεις—τὸ πολὺ μεγάλο κτῆμα καὶ τὸ πολὺ μικρὸ εἶναι ἐξ ἴσου ἀπρόσφορα διὰ τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν, δηλαδὴ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς· κατὰ τὴν μεταβατικὴν μάλιστα περίοδον τῆς πρὸς τὴν μικρὰν ἰδιοκτησίαν μεταβολῆς ἡ παραγωγή ἐλαττώνεται ἀκόμη περισσότερον. Οὕτω, ὅταν φθάσωμεν εἰς τὴν μικρὰν ἰδιοκτησίαν, δὲν ἔχομεν λύσει τὸ πρόβλημα, ἀλλὰ ἀπλῶς τὸ ἐφέραμεν μίαν φορὰν ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κύκλου· ὁ μικρὸς κλῆρος θὰ χρεωθῇ πάλιν κ. οὔ. ν., εἰς τὰς εὐνοϊκωτέρας περιστάσεις θὰ χρειασθῇ ἐντὸς δύο ἢ τριῶν γενεῶν νὰ κοινοργοποιηθῇ ἔνεκα τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Εἶναι λοιπὸν φανερόν, ὅτι ἡ λύσις τῆς ἐκ κοινωνικῶν λόγων ἰσοκατανομῆς τῆς ἰδιοκτησίας δὲν εἶναι ἐφαρμόσιμος εἰς ἡμᾶς. Δὲν ἀπομένει παρὰ ἐκείνη ἡ λύσις, ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει τὸ μέγιστον τῆς παραγωγῆς, ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν παροχὴν ἐργασίας εἰς τὸν μέγιστον ἀριθμὸν ἐργατῶν γῆς, οὐχὶ ἀπαραιτήτως ἰδιοκτητῶν. Πρὸς αὐτὴν λοιπὸν πρέπει νὰ προσαρμοσθῇ ὁ νομοθέτης τῶν κοινωνικῶν μέτρων καὶ οὐχὶ ἀντιστρόφως· νὰ μὴ ἐξαρτῶμεν δηλαδὴ τὴν παραγωγὴν ἀπὸ μέτρα ἐπιφανειακῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ μὴ ταυτίζωμεν τὴν δικαιοσύνην πρὸς τὴν ἰσότητά. "Ἄν ὑπάρχῃ πρὸς διανομὴν ἓνα μεγάλο κτῆμα, θὰ ἀποφασίσωμεν κατὰ πόσον θὰ ἀπαλλοτριώσωμεν ἐν τμήμα του, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν ἂν οὕτω θὰ αὐξηθῇ ἡ ἀπόδοσις καὶ μόνον τοῦτο. Τὸ ἴδιο καὶ ὅταν πρόκειται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν καλλιέργειαν ὁ βυθὸς ἑνὸς ἀποξηρανθέντος ἔλους. "Ἡ νομοθεσία ἐπίσης πρέπει χωρὶς προκατάληψιν ἐκ κακῶς ἐννοουμένης κοινωνικῆς δικαιοσύνης νὰ εὐνοῇ τὴν ἐκ νέου συνένωσιν μικρῶν τμημάτων εἴτε καλλιεργησίμων, εἴτε βοσκῶν, εἴτε δασῶν εἰς ἓν κτῆμα, ὅσας τις ἡ ἐκ νέου ἔνωσις αὕτη θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἐντατικωτέρας χρησιμοποίησεως· ἢ καὶ ἀντιθέτως νὰ εὐνοῇ τὴν περαιτέρω διανομὴν αὐτῶν, εἰς ἔτι μικρότερα κτήματα, ἂν διὰ τούτου ἤθελε προαχθῇ ὁ ἴδιος σκοπός, διὰ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ εἰς εἰσαγωγὴν εὐγενεστέρων καλλιεργειῶν. "Ἄν ὁ νομοθέτης ἐξασφαλίσῃ, ὥς δύνανται, ὅτι οἱ ἰδιοκτῆται δὲν θὰ κάμουν κατάχρησιν τῆς τοιαύτης τῶν ιδιότητος ἐκβιάζοντες τοὺς μὴ ἔχοντας εἰς μικρὰ ἡμερομίσθια ἢ προσωπικὴν ὑποδούλωσιν κλπ., ἡ κοινωνικὴ δικαιο-

σύνη θὰ ἐξυπηρετηθῇ εὐκολώτερον διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, διότι τὰ διαθέσιμα ἀγαθὰ θὰ εἶναι ἀφθονώτερα. Ἐὰν ἡ γῆ μας ἦτο ἀπεριορίστος, θὰ ἦτο δυνατόν βεβαίως νὰ μεταβάλλωμεν νομοθετικῶς ὅλον τὸν κόσμον εἰς ἰδιοκτητίας, καὶ ἐκείνους ἀκόμη, οἱ ὅποιοι ἐκ φύσεως δὲν εἶναι πλασμένοι διὰ νὰ εἶναι ἰδιοκτῆται· διότι πράγματι δὲν πρέπει νὰ παραβλέπεται τὸ ἀδιαφιλονίκητον γεγονός, ὅτι πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι στερούμενοι τῆς ιδιότητος τῆς προβλέψεως καὶ τῆς ἱκανότητος τῆς διευθύνσεως ἐνὸς κτήματος, ἔστω καὶ μικροῦ, θὰ ἱκανοποιοῦντο περισσότερο ὥς ἐργάται τῆς γῆς, ἢν εὕρισκον ἐργασίαν, παρὰ ὥς ἰδιοκτῆται.

Ἡ παράδοσις τῶν κτημάτων, δηλαδή τῶν βασικῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τοῦ τόπου, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξαρτῶνται καὶ αἱ βιοτεχνικαὶ καὶ αἱ βιομηχανικαί, εἰς ἰδιοκτητίας μὴ ἱκανοὺς καὶ ἡ κατανομή τῶν κτημάτων τούτων κατὰ τρόπον μὴ εὐνοοῦντα τὴν παραγωγὴν ἀποτελεῖ λάθος ἐπίσης βασικόν· εἶναι φανερόν ὅτι ἄγει εἰς χαμηλὸν ἐπίπεδον ζωῆς, διότι ἔνεκα ἀκαταλλήλου ὁργανώσεως καὶ ἐλλείψεως ἱκανότητος πολλῶν ἰδιοκτητῶν γίνεται σπατάλη χρόνου καὶ ἐργασίας. Εἶναι λογικὸν νὰ προηγηθῇ τὸ αἶτημα τῆς αὐξήσεως τοῦ πλούτου καὶ νὰ ἔπηται τὸ τῆς ἐξ ἰσότητος κοινωνικῆς δικαιοσύνης, δηλαδή τῆς διανομῆς αὐτοῦ. Ἄλλως εἰσερχόμεθα εἰς τὴν σφαίραν τῶν θεωρητικῶν οὐτοπιστῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν, τὴν κακὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἔχει ἐν μέρει τὴν προέλευσίν της καὶ ἡ ἀπὸ ἐτῶν χρησιμοποιουμένη παρ' ἡμῖν τεχνητὴ ὕψωσις τῆς τιμῆς τοῦ οἴτου, ἡ ὁποία ὠφελεῖ ὅταν εἶναι λογικὴ καὶ ἐπιδιώκη σταθεροποίησιν τινα εἰς τὰς τιμὰς τῶν βασικῶν εἰδῶν διατροφῆς, βλάπτει ὁμως ὅταν εἶναι ὑπερβολικὴ. Ἡ ὑπερβολικὴ ὕψωσις τῆς τιμῆς προϊόντος τινὸς δύγαται νὰ δικαιολογηθῇ διὰ περιορισμένην τινα περίοδον, ἕως ὅτου λάβῃ ὁ ἀγρότης τὸν καιρὸν καὶ τὰ μέσα νὰ βελτιώσῃ τὰς μεθόδους τῆς καλλιέργειας του· κατόπιν πρέπει νὰ ἐπανέρχεται εἰς ὅρια τιμῶν ποὺ δὲν διαταράσσουν τὴν γενικὴν οἰκονομίαν. Ἡ ὑπερβολικὴ τιμὴ τοῦ οἴτου ἀνακλᾷται ὅχι μόνον εἰς τὰ δημητριακά, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη τὰ ἀπορροφώμενα ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, ἥδη δὲ ἐπηρέασε τόσον πολὺ τὴν παραγωγὴν μας, ὥστε τὸ βαμβάκι, τὸ κουκοῦλι καὶ ἄλλα εἶδη καλλιεργούμενα ἐπὶ ἐδαφῶν ἔστω καὶ ἐξ ἴσου εὐφώρων μὲ τὰ ἐδάφη ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν δὲν δύνανται νὰ ἐξαχθοῦν ἔνεκα τῶν ὑψηλῶν τιμῶν. Δίδοντες λοιπὸν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην ἀγρότην ὑψηλὰς τιμὰς οἴτου τοῦ ἀποκλείομεν τὴν ἐπέκτασιν τῆς καλλιέργειας τοῦ βάμβακος, στεροῦμεν δὲ καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας ἐπαρκῆ κλῆρον γῆς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν, ἣν θὰ εὕρισκον, ἂν ὁ ἰδιοκτήτης ἀγρότης ἐξηναγκάζετο νὰ φέρῃ ἀρδεύσιμον ὕδωρ καὶ νὰ καλλιεργῇ ποτιστικά. Διὰ νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς λογικὰς τιμὰς ἀγροτικῶν προϊόντων καὶ νὰ ὑψώσωμεν τὸ ἐπίπεδον ζωῆς, πρέπει ἡ ἐργασία ἐκάστου ἀγρότου νὰ ἀποδίδῃ περισσότερα, ἢν δὲ μέσον πρὸς τοῦτο εἶναι καὶ ἡ παράδοσις τῆς γῆς εἰς τοὺς καλυτέρους ἐργάτας, οἱ ὅποιοι

είναι ικανοί να διευθύνουν και την εργασία των άλλων· αγρότας φυσικά εργαζομένους αυτοπροσώπως και όχι κτηματίας.

Δέον να παρατηρηθῇ, ότι και από άλλης έντελώς διαφόρου άπόψεως δέν συμφέρει ή ίσοδιανομή της γῆς εις μικρούς άνεπαρκείς κλήρους μη δίδοντας εργασία δι' όλον τὸ έτος. Πράγματι τούτο θά ὀδηγήσῃ εις μίαν πενιχροτάσῃν κλειστήν οίκονομίαν ἐκάστης οίκογενείας, τὰ δὲ εὐεργετικά ἀποτελέσματα τοῦ διαφορισμοῦ της εργασίας, ή ὅποία ὀδηγεῖ εις τὸν πολιτισμὸν θά ἐκλείψουν. Ἡ παραγωγή π.χ. 1500 ὀκάδων σίτου, ἂν παραχθῇ ὑπὸ τριῶν οίκογενειῶν θά δώσῃ ἄρτον μόλις ἐπαρκῇ εις ἐκάστην τούτων εργαζομένην ἐλάχιστα. Ἄν ἐν τούτοις τὰ κτήματα συγκεντρωθοῦν εις ὀλιγωτέρους καὶ ληφθοῦν βεβαίως τὰ κατ'ἀλλήλα νομοθετικά μέτρα, τὸ πιθανώτερον εἶναι, ὅτι διὰ τὰ ζήσουν οἱ μὴ ἔχοντες γῆν θά ἐργασθοῦν ὡς βιοτέχναι, ἤτοι θά αὐξήσουν τὴν ὀλικήν παραγωγήν.

ΧΩΡΙΟ ΗΜΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΡΦΗΣ Ἡ ΑΓΡΟΙΚΙΑ :

Αἱ δύο ἄκραι λύσεις εις τὴν μορφὴν ἑνὸς χωριοῦ εἶναι τὸ συγκεντρωμένο χωριό, ὅπως εἶναι ὁ κανὼν εις τὰς ὀρεινὰς καὶ ἡμιορεινὰς περιοχὰς καὶ ἡ ἀγροικία· ἡ τελευταία αὕτη ὑφίσταται ὡς ἐξαιρέσεις εις τὴν Ἑλλάδα, καίτοι θά ἔπεπε νὰ εἶναι ὁ κανὼν εις τὰς πεδιάδας (*).

Εἰς τὸ βουνὸ ή λύσις της ἀγροικίας εἶναι δυσκόλως ἐφαρμόσιμος· τὸ ἔδαφος εἶναι ἀνομοιογενές, ἐπομένως ὅλοι οἱ κάτοικοι ἐπιδιώκουν νὰ ἔχουν μερίδιαι εις ἐκάστην τῶν καταλλήλων δι' ἀμπελοφυτεῖαν, λαχανόκηπον καὶ ἄλλα ποτιστικά, ὀπωροφόρα, σίτον..., περιοχῶν· ή διοχέτευσις ποσίμου ὕδατος εἶναι δύσκολος· ή προστασία ἐκτεταμένης περιοχῆς μὲ τόσῃν ἀσφάλειαν, ὅσῃν προϋποθέτει ή ἀνέγερσις οἰκιῶν εἶναι δύσκολος· αἱ ἀποστάσεις ἀπὸ τὸ σχολεῖον, τὰ κοινοτικά καὶ ἰδιωτικά καταστήματα θά εἶναι μεγάλαι, διότι τὸ ἔδαφος εἶναι ἀνώμαλον καὶ μέγα μέρος αὐτοῦ μὴ καλλιεργήσιμον.

Εἰς τὴν πεδιάδα ὑπάρχουν ἐπίσης μερικοὶ λόγοι συνηγοροῦντες διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ χωριοῦ· π.χ. τὸ ζήτημα της ντάμκας, της κοινωνικότητος τῶν κατοίκων, της συγκεντρώσεως ὀπωροφόρων καὶ ἐν γένει ὁμοειδῶν καλλιεργειῶν, τοῦ τηλεφώνου, ἐνίοτε ή ὑψηλὴ στάνη τοῦ νεροῦ τὸν χειμῶνα κατὰ τὰς πλημμύρας.

Παρὰ ταῦτα ή λύσις τοῦ ἀγροκτήματος συναντᾶται συχνὰ εις τὰ χωριά, τὰ κτήματα δὲ αὐτὰ εἶναι εις κάθε χωριὸ τὰ καλύτερον καλλιεργημένα. Εἰς μερικὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους τὸ σύστημα της ἀγροικίας ἔχει συστηματοποιηθῇ. Εἰς τὴν πεδιάδα τὸ τσιφλίκι ἦτο πράγματι μία ἀγροικία

1) Ἐνταῦθα δέν ἐξετάζεται τὸ ζήτημα τοῦ ἐνιαίου, μὴ διανεμητοῦ, κλήρου, πὸ ὁποῖον παρουσιάζει πολλὰς πλευράς πρὸς ἐξέτασιν καὶ θά πραγματευθῶμεν εις ἄλλην μελέτην.

σύνθετος ἐπὶ εὐρυτέρου ἐδάφους μὲ ἐκτατικὴν καλλιέργειαν. Διανέμοντες τὰ μεγάλα κτήματα καὶ μεταβαίνοντες οὕτω εἰς τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν λογικὸν ἦτο νὰ μεταβῶμεν συγχρόνως εἰς τὴν μικροτέραν ἀγροικίαν· ἀντ' αὐτοῦ ἰδρύσαμεν χωριὸ ἀστικῆς σχεδὸν μορφῆς μὲ ὅλα τὰ μειονεκτήματα τῆς εἰσόδου εἰς αὐτὸ ἐνὸς παραμορφωμένου ἀστικοῦ πολιτισμοῦ.

Σημαντικὸν μειονέκτημα μονίμου ἐγκαταστάσεως εἰς πεδιάδα εἶναι οἱ ἐλώδεις πυρετοί, διὰ τοῦτο π.χ. εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀξιοῦ πλείστοι λαβόντες κλῆρον εἰς αὐτήν, κατοικοῦντες ὅμως εἰς τὰ κράσπεδα τῶν γειτονικῶν ὄρειων περιοχῶν, θὰ προετίμων νὰ παραιτηθοῦν τοῦ κλήρου, παρὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς αὐτόν. Δέον ὅμως νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι οὐδεμία ἐκτέλεσις ἔργων δύναται ἀπαλλάξῃ ἐπίπεδα ἐδάφη τῶν ἐστιῶν τῶν ἐλῶδων, ἂν ταῦτα δὲν πυκνοκατοικηθοῦν. Ἡ μόνιμος κατοίκησις λοιπὸν τῆς πεδιάδος εἶναι ἡ μόνη ἐλπὶς κατὰ τῶν ἐλῶδων.

Τὰ μειονεκτήματα τῆς ἐν τῇ πεδιάδι ἀγροικίας δὲν ἔχουν τοιαύτην σπουδαιότητα, ὥστε νὰ ἐξουδετερώσουν τὰ γνωστὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τῆς μονίμου ἐγκαταστάσεως τοῦ ἀγρότου ἐντὸς τοῦ κτήματός του. Ἡ τοιαύτη ἐγκατάστασις α) θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀφιερῶσιν πολλαπλασίας ὥρας εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κτήματος· θὰ ἐξοικονομήσῃ π.χ. τὸν χρόνον μεταβάσεως καὶ ἐπιστροφῆς· θὰ ἐργάζεται καὶ κατὰ τὰς μὴ πολὺ βροχερὰς ἡμέρας καὶ κατὰ τὰ αἶθρια διαλείμματα τῶν πολὺ βροχερῶν ἡμερῶν, καὶ μέρος τῶν ἐορτασίμων ἡμερῶν· θὰ ἐξοικονομήσῃ τὸν χρόνον καὶ τὴν δαπάνην τοῦ καφφενείου, τοῦ οὔζου καὶ τῆς χαρτοπαιξίας. Τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὸ κτήμα θὰ αὐξήσῃ. Τὰ παιδιά τῆς οἰκογενείας καὶ αἱ γυναῖκες θὰ δύνανται νὰ λάβουν μεγαλύτερον μέρος εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας καὶ ἀπὸ πολὺ μικροτέρας ἡλικίας, παρὰ ἂν τὸ κτήμα ἦτο μακρὰν τοῦ σπητιοῦ.

β) Θὰ καταστήσῃ πολὺ περισσότερον δυνατὴν τὴν θεωρητικὴν λύσιν τῆς ὁργανώσεως τοῦ κτήματος, οὗτος δὲ εἶναι καὶ ὁ σπουδαιότερος, ὡς γνωστόν, λόγος ὑπὲρ τῆς λύσεως τῆς κατ' ἀγροικίας κατοικήσεως. Ἡ ἔννοια τῆς ὁργανώσεως τοῦ κτήματος περιλαμβάνει κυρίως τὴν κατανομὴν τῶν καλλιεργειῶν εἰς τὰ διάφορα τμήματα τῆς ἀγροικίας, ὥστε 1) νὰ ἔχωμεν τὴν μεγίστην δυνατὴν χωρητικότητα οἰκισίτου κτηνοτροφίας, χρησιμοποιοῦσης τὰ γεωργικὰ ὑποπαράγωγα καὶ συμπληρωματικῶς τέχνητά λειβάδια τὰ τροφὰς ἐκ τῆς ἀγορᾶς. 2) Νὰ καταστήσῃ ἕνεκα τοῦ μεγέθους τοῦ κτήματος συμφέρουσαν τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀπαραιτῶν ἐργαλείων καλλιεργείας καὶ μεταφορᾶς προϊόντων. 3) Νὰ ὑπάρχῃ ἐργασία δι' ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας ἡμέρας τοῦ ἔτους. 4) Νὰ παράγῃται ἐντὸς τοῦ κτήματος μέγιστον μέρος τῶν διὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς ἐργάτας ἀπαιτουμένων τροφῶν ὥστε νὰ ἐλαττωθῇ ὁ ὑποσιτισμός.

γ) Θὰ καταστήσῃ ὑγιεινότεραν τὴν ζωὴν τῶν ἀγροτῶν. Ὡς γνωστόν τὸ χωριὸ δὲν διαθέτει οὐδὲν ἰσχυρὸν μέσον ὑγιεινῆς πυκνῆς κατοικήσεως, τὰ ὅποια διαθέτει ἡ πόλις. Τοιουτοτρόπως εἰς πολλοὺς ἀγροτικούς συνοικισμοὺς ἡ ἀκαθαρσία ἀποβαίνει ἐστία μολύνσεως. Γενικῶς ὀφείλεται ἡ ἀκα-

θαροσία αὕτη ἐξ ἴσου εἰς τὰ ζῶα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Εἰς πολλὰ ὅμως χωριά, π.χ. ἐκεῖ ὅπου ἐκτρέφονται χοῖροι, οἱ δρόμοι τοῦ χωριοῦ καθίστανται μονίμως ἀδιάβατοι διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἔνεκα τῆς συσσωρεύσεως ἀκαθαρσιῶν. Πολλὰ ζῶα εἰς τὰ χωριά σταυλίζονται μέσα εἰς τὰς κατοικίας τῶν κατοίκων των, ἄλλα παραμένουν εἰς τὸ ὑπαιθρον. Τὸ ἄτοπον αὐτὸ θὰ ἀπεφεύγετο μὲ τὴν λύσιν τῶν ἀγροικιῶν, διότι τὸ μέγεθος ἐκάστου κτήματος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ζώων θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἀνέγερσιν ὠργανωμένων σταύλων. Ἐκτὸς ὅμως διαφόρων εἰδικῶν σημείων εἶναι ζήτημα κοινῆς ἀντιλήψεως, ὅτι εἰς τὰ χωριά μας εἰσέρχεται εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των ὁ ἀστικός πολιτισμὸς ὑπὸ τὴν χειροτέραν του ὄψιν· ἔτσι τὸ χωριὸ λαμβάνει τὰ μειονεκτήματα τοῦ ἀστικοῦ συνοικισμοῦ καὶ χάνει τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς.

Τὰ μειονεκτήματα ταῦτα εἶναι βεβαίως παγκοίνως γνωστά, ἡ ἔκτασις ὅμως τοῦ κακοῦ πὺν προξενοῦν δὲν εἶναι αἰσθητὴ εἰς τὸ πραγματικόν της μέγεθος.

Σημαντικὴ ἀντίρρησης κατὰ τοῦ συστήματος τῶν ἀγροικιῶν εἶναι τὸ μέγεθος τῶν ἀποστάσεων. Τοῦτο εἶναι ὅμως μία ἀδικαιολόγητος προκατάληψις. Διὰ μέσην ἔκτασιν π.χ. ἐκατὸν στρεμμάτων κατ' ἀγροικίαν καὶ σύνολον 200 ἐξ αὐτῶν, ἦτοι πληθυσμὸν 1000—1600 κατοίκων (ιδιοκτητῶν), θὰ ἔχωμεν μεγίστην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ κέντρου (κοινοτικά καταστήματα) περὶ τὰ 30 λεπτά, μέσην δὲ ἀπόστασιν περὶ τὰ 18 λεπτά. Εἰς τὴν πόλιν αἱ ἀποστάσεις αὗται δὲν θεωροῦνται πολὺ μεγάλαι καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ θεωροῦνται μεγάλαι ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς ἀγρότας.

Ἄλλη ἀντίρρησης εἶναι ἡ τοῦ ποσίμου ὕδατος. Αὕτη ὅμως ἰσχύει μόνον διὰ τὰ ὄρεινά χωριά, ὅπου ἡ μεταφορὰ του εἰς τὰ ἀγροκτήματα εἶναι δύσκολος. Εἰς τὴν πεδινίδα ἡ διοχέτευσίς του εἶναι ἀπλή. Δέον ἐν τούτοις νὰ σημειωθῇ, ὅτι μόνιμος σχεδὸν προϋπόθεσις ἀγροκτικῆς εἶναι ἡ ὑπαρξις ὕδατος. Αἱ ἑλληνικαὶ πεδιάδες κατὰ κανόνα διαθέτουν ὑπόγειον ἢ ποτάμιον ὕδωρ εἰς ἱκανὴν ποσότητα, ὥστε καὶ πόσιμον ὕδωρ νὰ παρέχεται ἐντὸς ἡ ἐγγὺς ἐκάστης ἀγροικίας καὶ ποτιστικὸν—μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γενικῶν ἀρδευτικῶν ἔργων φυσικὰ—διὰ τὴν ἀρδευσιν σημαντικοῦ μέρους αὐτοῦ.

Ἄλλαι δυσκολίαι, ὅπως π.χ. ἡ προσωπικὴ ἀσφάλεια, ἡ ἀγοφυλακὴ καὶ ἄ. δύνανται εὐκόλως νὰ ἐξουδετερωθοῦν διὰ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους.

Αἱ δύο λύσεις ὁμαδικῆς ὀργανώσεως διὰ τὴν ἐγγεῖον θεατικὴν

Τὸ κατὰ πόσον ὁ ἐποικισμὸς εἶναι παράλληλος ἢ ὀργανικός ἐξαρτᾶται ἀπὸ δύο στοιχεῖα : α) Ἐὰν ὡς ἐκ τῆς προελεύσεώς του περικλείῃ τὰς ἀναγκαίας προϋποθέσεις γονίμου ἀναπτύξεως· τοῦτο ἐξητάσθη εἰς τὰς προηγούμενας παραγράφους, αἱ δὲ εὐνοϊκώτεραι προϋποθέσεις αὐτοῦ τοῦ στοιχείου ἀνεζητήθησαν εἰς τὴν παράδοσιν τῶν κτημάτων εἰς παιδιὰ ἐμπείρων, εὐρώστων δὲ οἰκονομικῶς καὶ ὑγιεινῶς ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν, ἀπορριπτομένης κατ' ἀρχὴν τῆς λύσεως τῆς ἀποκλειστικῆς πολιτικῆς τῆς ἀποκατα-

στάσεως τῶν ἀκτημόνων ὡς συστήματος ἐποικισμού. β) Ἀπὸ τὴν ὀργανικὴν συνένωσιν τῶν ἐποίκων, ὥστε νὰ ἀποτελέσουν ἰσχυρὸν σύνολον, ἱκανὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ δυσκολίας ὑπερβαίνουσας τὰς ἀτομικὰς δυνάμεις.

Ἄν π.χ. ὑποθέσωμεν, ὅτι τὸ νέο χωριὸν ἢ ἡ ἐπέκτασις τοῦ παλαιοῦ γίνεται μὲ τὴν ἀποξήρανσιν ἐνὸς ἔλους, εἶναι βεβαίως αὐτονόητον, ὅτι κάποια ὁμαδικὴ ὀργάνωσις πρέπει νὰ γίνῃ διὰ νὰ πληρωθῇ ἡ δαπάνη καὶ διὰ νὰ συντηρηθῶν τὰ αὐλάκια καὶ τὰ μηχανήματα. Ὅσον ὅμως καὶ ἂν φαίνεται αὐτὸ φανερόν, δὲν εἶχεν ἐν τούτοις γίνεαι συνειδητὸν εἰς τὴν χώραν μας ἐπὶ ἑκατὸ περίπου χρόνια ἐλευθέρου βίου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὰ ἔργα ὁμαδικῆς ἀρμοδιότητος ἀντεμετωπίζοντο κατὰ παράδοσιν μὲ μικράν τινα προσωπικὴν ἐργασίαν τοῦ χωριοῦ καὶ περιορίζοντο εἰς τὸ κεφάλαιον, εἰς τὸ αὐλάκι δηλαδὴ ποῦ ἐπροστάτεue τὸ χωριὸν ἀπὸ τὴν κατεβασίαν τῆς βροχῆς. Κατὰ τὰ ἑκατὸ αὐτὰ χρόνια ἐπεκράτησεν ἡ ἀντίληψις, ὅτι τὸ Κράτος, αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι δηλαδὴ, ὑπάρχει—εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα—μόνον διὰ τὴν ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν, καὶ ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἀναρμόδιον, ἀνίκανον καὶ ἐντεῦθεν ἄκρως ἐπικίνδυνον δι' οἰανδήποτε ἀνάμειξιν εἰς τὰ οἰκονομικά. Ὅταν ὑπὸ τὴν δημογραφικὴν πίεσιν ἤρθη αὕτη ἡ ἀντίληψις, ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν δύο λύσεις διὰ τὰ ἐγγειοβελτιτικὰ ἔργα. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ Κοινοτικὴ λύσις (Κοινοτικὸς κώδιξ, ἀρθρα 69, 72, 276, 281 κλπ.), καθ' ἣν ἡ Κοινότης ἢ ὁ Σύνδεσμος Κοινοτήτων ἔχει ἀρμοδιότητα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ συντήρησιν παντὸς ἔργου ἐγγείου βελτιώσεως ἀφορῶντος τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς τῶν κτημάτων ὅλου τοῦ χωριοῦ ἢ τμήματος αὐτοῦ. Ἡ δευτέρα εἶναι ὁ ἀναγκαστικὸς συνεταιρισμὸς ἐγγείου βελτιώσεως (νόμος 4639). Ἀμφότεροι οὔτοι οἱ νόμοι ἐφαρμόσθησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ εἰς ποικιλίαν περιπτώσεων, ὥστε νὰ εἴμεθα τώρα εἰς θέσιν νὰ συναγάγωμεν τὰ συμπεράσματά μας οὐχὶ ἐπὶ τῇ βίσει θεωρητικῶν ὑποθέσεων, ἀλλὰ κυρίως ἐπὶ τῇ βίσει πείρας.

Μὲ ἑκάτερον τῶν συστημάτων τούτων ἐπεχειρήθησαν ἔργα ἀξίας ποικιλοῦσης μετοξὺ πολλῶν δεκάδων ἢ καὶ ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων καὶ ὀλίγων χιλιάδων δραχμῶν. Π.χ. ἔργα πεδιάδων ἄνω καὶ κάτω Θεσσαλίας (2 ἑκατομ. στρέμματα, λύσις ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ τροποποιηθεῖσα ἵνα καταστήναι δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις τῆς καὶ τέλος ἀκυρωθεῖσα προσφάτως). Ἔργα πεδιάδος Παμῖσου (40 χιλιάδες στρεμμάτων, λύσις κατ' οὐσίαν κοινοτική.—Ἀναγκ. Νόμος 358]1936—ὑπὸ ἐκτέλεσιν) κλπ. Ἐπεχειρήθησαν καὶ πολλὰ ἄλλα μικρότερα μὲ ἑκατέραν τῶν λύσεων τούτων. Δυσκολίαι παρουσιάσθησαν, ὡς ἦτο φυσικόν, εἰς ἀμφότερα τὰ συστήματα καὶ ἡ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς νομοθετικὰ συμπληρώσεις δεικνυνούσας ἀκριβῶς τὰ ἀσθενῆ σημεῖα ἑκατέρας λύσεως.

Αἱ δυσκολίαι ἐφαρμογῆς εἶναι δύο κυρίως εἰδῶν: ἔφαρτῶνται αὐταὶ ἢ ἀπὸ τὴν μόρφωσιν, ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι κλπ. τῶν κατοίκων ἢ ἀπὸ τὰς καθ' ἑαυτὸ ὀργανικὰς ἑλλείψεις ἑκατέρου συστήματος. Ἡ ἑλλειψις π.χ. ὁμαδικῆς συνειδήσεως, καθὼς καὶ ἡ ἑλλειψις οἰκονομικῆς ἱκανότη-

τος ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος εἶναι ἐλαττώματα μορφώσεως. Τὸ ὅτι ὁ ἀναγκαστικὸς συνεταιρισμὸς διαλύεται κατὰ τὸν νόμον, ὅταν τὰ μέλη του εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἐπτά, αὐτοδικαίως δὲ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις (π.χ. πτώχευσις), τὸ ὅτι ἐπομένως εἰς τοιαύτας περιπτώσεις τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκτελεσθέντα ἢ ἐκτελούμενα ἔργα ἐγγείου βελτιώσεως ὑπόκεινται εἰς καταστροφὴν εἶναι ἐγγενές, ὀργανικὸν σφάλμα τῆς λύσεως αὐτῆς τοῦ Α. Σ.

ΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΛΥΣΕΩΣ

Ταῦτα εἶναι σχετικὰ μὲ τὸ ὅτι ἐκ γενικῶν λόγων ἠτόνησε σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν τὸ ὅτι ἡ Κοινότης εἶναι οἰκονομικὸς ὀργανισμός. Εἶναι παράδοξον πῶς κατὰ μακρὰς περιόδους λησμονεῖται ἐντελῶς ὅτι τὸ Κράτος, ἡ δημοσία ὑπηρεσία καὶ τὰ συστατικά του στοιχεῖα, ἡ Κοινότης καὶ ἡ Οἰκογένεια, εἶναι κυρίως ὀργανισμοὶ οἰκονομικῆς προβλέψεως. Ἡ παρανόησις αὐτὴ ἔτεινε νὰ γενικευθῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀκράτου λιμπεραλισμοῦ, διότι τὰ μὲν ἰσχυρότερα οἰκονομικῶς κράτη εὗρισκον συμφέρον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν πτωχῶν κρατῶν παρανόησιν αὐτὴν (ὡς ἄγουσαν εἰς τὴν ἐκμετάλλευσίν των), τὰ τελευταῖα δὲ αὐτὰ ἔνεκα τῆς χαμηλῆς των οἰκονομικῆς μορφώσεως, ἐις τὴν μάθησιν, παρεδέχοντο ἕως πρὸ ἐλαχίστου χρόνου ὡς θέσφατα τὰ ἀποφθέγματα τῶν οἰκονομολόγων τῶν πλουσίων κρατῶν. Ἡ Ἀγγλία ἐν τούτοις, ἔνεκα τῆς καθαρῶς ἐμποροκρατικῆς τῆς μορφῆς, ἀλλὰ καὶ διότι παρέμεινεν ἐξ ἰδιοσυγκρασίας τῶν κατοίκων τῆς πλησιέστερα πρὸς τὰ πράγματα, οὐδέποτε παρητήθη τῆς ἀμέσου κυβερνητικῆς ἀναμίξεως εἰς τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα π. χ. τὸν χειρισμὸν τοῦ μεγάλου ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου.

Παλαιότερα ἡ κρατικὴ φροντίς ἦτο ἀκόμη μεγαλύτερα ὃχι μόνον εἰς κράτη ἐμποροκρατικά, ὅπως ἡ Ἑντεία ἢ αἱ Χανσεατικαὶ πόλεις, ἀλλὰ καὶ εἰς κράτη καθαρῶς γεωργικά, ὅπως ἡ Πρωσσία. Συναντιῶμεν τὸν Μέγαν Φρειδερίκον εἰς κάθε περιοδείαν του νὰ σταματᾷ ἀποτόμως τοὺς ἐπάρχους ἢ τοὺς κοινοτάρχας ρητορεύοντας κατὰ τὴν ὑποδοχὴν του καὶ νὰ ἐρωτᾷ στερεοτύπως: «πόσα ἄλογα, πόσα βώδια, πόσα ἄροτρα χρειάζεται ἡ Κοινότης σας;». Ἐντελῶς φυσικὸν ἦτο νὰ χάσῃ μαζὴ μὲ τὸ Κράτος καὶ ἡ Κοινότης τὸ αἶσθημα τοῦ οἰκονομικοῦ της προορισμοῦ καὶ ἕως πρὸ ὀλίγου εὐρισκόμεθα εἰς τὸ ἀνεξήγητον θέαμα εἰς τὸ χωρὶν νὰ μαζεύωνται ὅλοι οἱ κάτοικοι διὰ νὰ ἐκλέξουν ἓνα δήμαρχον, πού δὲν εἶχε καμμίαν ἀρμοδιότητα δικαιολογοῦσαν τὸν συναγεμὸν τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, ἀφοῦ δὲν ἐπρόκειτο παρὰ περὶ τῆς διεκπεραιώσεως ὑπὸ τοῦ Δημάρχου κρατικῶν τιμῶν μόνον ὑποθέσεων. Ἄν ἀφαιρέσωμεν τὰς οἰκονομικὰς λειτουργίας ἀπὸ τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, τότε ἡ ψηφοφορία πρὸς ἀνάδειξιν τῶν ἀρχόντων ἔχει μὲν σημασίαν διὰ τὸ Κράτος, οὐδὲν ὅμως ἔχει νόημα εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Κοινότητος. Εἶναι πράγματι παράλογον νὰ πιστεύῃ τις ὅτι ἔχει καὶ ἡ κάθε Κοινότης δικαιοδοσίαν εἰς ἐκφρασιν ἰδιαιτέρας πολιτικῆς ἢ πολιτικῆς γνώμης, ἐφ' ὅσον ὅλοι οἱ πολῖται τοῦ Κράτους διαθέτουν ἄλλα

μέσα πρὸς ἔκφρασιν τῆς γνώμης των ἐπὶ τῶν πεδίων τούτων, μέσα καταλήγοντα εἰς τὴν κεντρικὴν Κυβέρνησιν· διὰ τὴν Κοινότητα δὲν μένει ὡς ἀντικείμενον τῆς ψηφοφορίας παρὰ αἱ τοπικαὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ὅπως δὴ ποτε, ἀνεξαρκῆτως τῆς μορφῆς τῶν αἰτίων, ἐπανήλθομεν ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὸν ὁρθὸν δρόμον καὶ ἀνεγνωρίσαμεν ἐθελουσίως ἢ ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν πίεσιν τῆς πραγματικότητος, ὅτι τὸ Κράτος, ἄρα καὶ ἡ Κοινότης, εἶναι ὁργανισμὸς οἰκονομικός. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ, ὅτι αὕτη διαπνέεται ἀπὸ ἄλλο πνεῦμα καὶ μάλιστα ἀντίθετον πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Κράτους. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ λιμπεραλισμοῦ ἀνεγνωρίσθη καὶ εἰς ἄλλα κράτη καὶ παρ' ἡμῖν, ὅα ἡ οἰκονομικὴ παρέμβασις τῆς Κοινότητος ἀποτελεῖ τὴν λύσιν πρὸς ἐκτέλεσιν κοινῶν ἔργων αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς καὶ ἐτέθη εἰς λειτουργίαν οὕτω ὁ Κοινοτικός Κώδιξ (1914). Φυσικὰ παρέμεινεν ὡς σπουδαῖον ἐλάττωμα ἡ παράδοσις ἐνὸς αἰῶνος, καθ' ἣν ἡ ἐκλογὴ δημοτικοῦ ἢ κοινοτικοῦ ἄρχοντος δὲν ἦτο ζήτημα ἀμέσου προσωπικοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν οἰκονομικῶν ἢ ἄλλων συμφερόντων τῆς Κοινότητος, ἀλλὰ ἀνταγωνισμοῦ προσωπικῆς φιλοτιμίας· κατὰ κανόνα ὁ ἀνταγωνισμὸς αὐτὸς ἐλάμβανεν εἰς τὰ χωρὶά τὴν μορφήν ἐνὸς φανατισμοῦ ἐντελῶς βαρβάρου, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι οὗτος δὲν εὑρισκε λόγον ὑπάρξεως παρὰ μόνον εἰς τὸ ὅτι οἱ χωρικοὶ εὑρισκον εὐχαρίστησιν εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν φανατισμόν. Ἐπίσης τὸ πολιτικὸν κόμμα—ὑπὸ τὴν κακὴν σημασίαν τῆς λέξεως—ἐπηρέαζε τὴν ἐκλογὴν τοῦ κοινοτικοῦ ἄρχοντος διὰ τῆς προτιμήσεως ἐκείνου, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξυπηρετεῖ καλύτερον τὰ συμφέροντά του, ποῦ θὰ εἶχε δηλαδὴ τὴν δυναμικότητα νὰ συνεισφέρῃ διὰ τῆς τοπικῆς οἰκονομικῆς του ἢ ἄλλης ἰσχύος περισσοτέρας ψήφους εἰς τὸς βουλευτικὰς ἐκλογάς.

Δεύτερον μειονέκτημα τῆς κοινοτικῆς λύσεως, εἶναι τὸ παρουσιαζόμενον εἰς κάθε οἰκονομικὴν ἐπέμβασιν τοῦ Δημοσίου, ἡ ὁποία συχνά καταλήγει εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῆς πρωτοβουλίας τοῦ προοδευτικοῦ ιδιώτου, εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ αἰσθήματος τῆς εὐθύνης κλπ., ἐλαττώματα γνωστὰ πρὸ πολλοῦ, ποῦ ἀναγκάζομεθα νὰ τὰ δεχθῶμεν πλήρως δικαιολογημένοι ἐκ δύο γεγονότων : α) περιορίζομεν τὴν κοινοτικὴν ἐπέμβασιν εἰς ζητήματα ποῦ οὔτε ὁ ιδιώτης, οὔτε ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβουν καὶ β) ἐκ λόγων δημοσίας ἀνάγκης, διὰ νὰ ἀντεπεξέλθωμεν εἰς ζητήματα προκαλοῦντα δαπάνην χωρὶς ὅμως νὰ προκύπτῃ οἰκονομικὴ ἐπικέρδεια, ὅπως εἶναι ἡ ἀποκατάστασις δημογραφικῶν περισσευμάτων.

Τρίτον μειονέκτημα τῆς κοινοτικῆς λύσεως εἶναι ἡ πιθανότης νὰ ἐνδιαφερθῇ αὕτη ὀλιγώτερον διὰ ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα ἀφορῶντα μέρος μόνον τῶν κτημάτων τοῦ χωριοῦ· ἐπίσης τὸ ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητος ἐκλέγεται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, ἥτοι λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κτημάτων ἰδιοκτητῶν καὶ οἱ ἀκτήμονες.

Τέταρτον μειονέκτημα αὐτῆς εἶναι τὸ κατὰ κανόνα μικρότερον ἐνδιαφέρον μᾶλλον δημοσίας ὑπηρεσίας ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀτόμου.

Εἰς αὐτὰ προστίθεται τὸ ὅτι εἰς τὰ κοινοτικά ἔργα ἀναμειγνύονται δημόσιοι ἢ κοινοτικοὶ ὑπάλληλοι τεχνικῆς ἢ καὶ οἰκονομικῆς ἁρμοδιότητος· ἐπομένως, ἂν ἀποτύχῃ τὸ ἔργον τεχνικῶς ἢ οἰκονομικῶς, εἶναι φυσικὸν νὰ γογγύσουν οἱ ἰδιῶται, νὰ ἐπιρρίψουν τὴν οἰκονομικὴν εὐθύνην εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ νὰ δυστροπήσουν εἰς τὴν πληρωμὴν. (Τὸ τελευταῖον τοῦτο μειονέκτημα ἐν τούτοις παρουσιάζεται πολὺ μεγαλύτερον εἰς τὴν περίπτωσηιν τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ, ὅπου τὰ πάντα σχεδὸν ἀναλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας. Ἡ μὲν Κοινότης δύναται νὰ καταστῇ αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ ὑπεύθυνος διὰ τὸν κοινοτικὸν μηχανικόν, δύναται δὲ νὰ ἐκλέξῃ καὶ γεωπόνον κατὰ βούλησιν, ἐπίσης δύναται νὰ καταστῇ ὑπεύθυνος διὰ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὰ σχέδια τοῦ ἔργου, ἐνῶ εἰς τὸν ἀναγκαστικὸν συνεταιρισμὸν ὅλα αὐτὰ ἀνήκουν κατὰ κανόνα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας, τὸ ἴδιον δὲ ἀσκεῖ καὶ τὴν ἐποπτείαν).

Η ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

Εἶναι ἐπομένως φανερόν, ὅτι, ἂν εὐρίσκετο λύσις τις ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καὶ εὐθύνης, θὰ παρῆρχεν αὕτη περισσοτέρας ἐγγυήσεως ἐνδιαφέροντος καὶ ἡ λύσις αὕτη εἶναι ὁ ἕξ ἀτομικῆς πρωτοβουλίας συνεταιρισμός. Ἄν λοιπὸν εἰς μίαν Κοινότητα ἑκατὸν οἰκογενειῶν μερικοὶ γειτονεῦντες πρὸς ἀλλήλους κτηματῖαι εὗρουν οἰκονομικῶς συμφέρουσαν διὰ τὰ κτήματά των τὴν προστασίαν των δι' ἑνὸς κοινοῦ ἀποχετευτικοῦ αὐλάκος, τότε οἱ τοὶ δύνανται νὰ συνεταιρισθοῦν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των. Ἄν δὲ μερικοὶ τούτων δι' οἰουσδήποτε λόγους π.χ. οἰκονομικῆς ὀκνότητος, ἀπουσίας κλπ. δὲν δεικνύουν προθυμίαν νὰ βοηθήσουν αὐτεπαγγέλτως διὰ νὰ γίνῃ τὸ ἔργον, τότε οἱ τοὶ κατὰ προέκτασιν τοῦ πνεύματος τῶν περὶ δουλείας διατάξεων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου δύνανται νὰ ὑποχρεωθοῦν εἰς τοῦτο δι' ἐἰδικοῦ νόμου, ἐφ' ὅσον ἡ προκύπτουσα οἰκονομικὴ ὠφέλεια εἶναι ἀναμφισβήτητος. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἰδιωτῶν, οἱ ὅποιοι θὰ αἰξήσουν τὴν ἰδιωτικὴν των περιουσίαν διὰ καθαρώς ἰδιωτικῶν πόρων. Ὁ Νομάρχης, ὁ εἰρηνοδίκης, ὁ οἰκονομ. ἑφορ. καὶ ἄλλαι δημόσιαι ἀρχαὶ δὲν πρόκειται νὰ ἐπέμβουν εἰς τὴν σχεδίασιν, τὴν ἐκτέλεσιν, τὴν χρηματοδότησιν, ἢ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἔργου. Διατηρεῖται ἀπέναντι τῆς κοινοτικῆς λύσεως τὸ πλεονέκτημα τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Ἄντ. ὅμως τοιοῦτου τινὸς ἐἰδικοῦ νόμου ἐψηφίσθη ὁ νόμος περὶ ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἐγγείου βελτιώσεως. Μὲ τὸν νόμον αὐτὸν βαίνοντες ἀπὸ τροποποιήσεως εἰς τροποποίησιν ἐχίσαμεν ὅλα τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ ἐφορτώθημεν ὅλα τὰ μειονεκτήματα τῆς ἀναμίξεως τοῦ δημοσίου, ἐπὶ πλέον δὲ ἀνεμίξαμεν, ὥς θὰ δειχθῇ κατωτέρω, τὴν δημοσίαν περιουσίαν μὲ τὴν τῶν ἰδιωτῶν, εἰς ὄφελος μερικῶν ἐπιτηδείων ἐκ τούτων καὶ εἰς βάρος ἄλλων, ὥς καὶ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος.

Πράγματι ἔνεκα τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἁρμοδιότητος τοιούτων συνεταιρισμῶν εἰς ἔργα ἀλλότρια τῆς φύσεώς των ἠγέρθησαν δυσκολίαι αἱ ὅποιαι

κατέστη αδύνατον νὰ λυθοῦν ἐντὸς τῶν ὁρίων ἐνὸς ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ ἰδιωτῶν. Οὕτως εὐρέθη π.χ. πρακτικῶς ἀδύνατος ἡ ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ ἐνέργεια τῆς εἰσπράξεως τῶν τοκοχρεωλυτικῶν δόσεων παρ' ἐνὸς ἑκάστου τῶν ὀφειλετῶν, ὅταν οὗτοι εἶναι πολλοὶ ἢ μερικοὶ τούτων ἀναξιοχρεοί. Εὐρέθη ἐπίσης ὅτι πολλὰ ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα, καίτοι προφανῶς θὰ αὐξήσουν τὴν οἰκονομικὴν εὐημερίαν τοῦ τοπέου, ἐν τούτοις λογιστικῶς δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμα, διότι δὲν ἀποδίδουν τὸ ὑπὸ τοῦ κεφαλαίου ζητούμενον τοκοχρεωλύσιον· εἶναι δὲ τοῦτο, ἔνεκα τῆς φύσεως τοῦ ἔργου, ὑψηλόν, διότι τὰ ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα εἶναι ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια ἡ πρόβλεψις τῆς ἀποδόσεως εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπισφαλῆς, ἰδίως εἰς τὸν τόπον μας, ὅπου ἡ τεχνικὴ πείρα εἰς τοιαῦτα ἔργα εἶναι πολὺ χαμηλὴ. Εὐρέθη, τρίτον, ὅτι πολλὰ τῶν ἔργων τούτων, ἀπαιτοῦν διὰ τὴν ἐκτέλεσίν των τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτρίωσιν ἰδιωτικῶν περιουσιῶν χάριν ἄλλων ἰδιωτῶν (τῶν μελῶν τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ), πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἀντισυνταγματικόν. Εὐρέθη, τέταρτον, ὅτι κτήματα καὶ περιουσιακὰ στοιχεῖα ἐν γένει κοινοτικά ἢ τοῦ δημοσίου, ἅτινα ὥς ἐκ τῆς φύσεώς των πρέπει νὰ μένουν κοινόχρηστα (διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ συνολικὴ οἰκονομία τοῦ ἀγροικοῦ χωριοῦ), θὰ παρίστατο ἀνάγκη νὰ δοθοῦν εἰς μερικοὺς ἰδιώτας καὶ μάλιστα εἰς μικροτάτην τιμὴν ἢ καὶ χαριστικῶς πρὸς προφανῆ ζημίαν τῶν λοιπῶν κατοίκων. Πέμπτον, τὸ μνησθὲν ἤδη, ὅτι ἦτο δυσχερὲς ἡ εἰσπραξις τῶν ὀφειλομένων, ἢν ταῦτα παρέμενον ὑπὸ τὴν μορφὴν ἰδιωτικῶν χρεῶν. Ἐκτον, ὅτι εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν οἱ συνεταιροὶ—ἐκούσιοι ἢ μὴ—δὲν ἦσαν πρόθυμοι μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔργου νὰ συνεισφέρουν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀναγκαίων ἐργασιῶν, ἀκόμη δὲ συχνότερα διὰ τὴν συντήρησιν ἐκτελεσθέντων ἔργων. Ἐπίσης ὅτι δὲν ἦσαν κἂν ἱκανοὶ διὰ τὴν σύνταξιν ἢ τὴν ἐνδεχομένην τροποποίησιν τοῦ καταστατικοῦ τοῦ συνεταιρισμοῦ ἢ νὰ προβοῦν εἰς τὴν λήψιν τῶν ἀναγκαίων μέτρων διὰ τὴν ἐκπόνησιν τῆς μελέτης, ἐποπτείαν τῶν ἔργων κλπ. κλπ.

Ἦχθη λοιπὸν ὁ νομοθέτης εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναθέσῃ ὅλα αὐτὰ εἰς τὸ Κράτος, καίτοι πρόκειται περὶ ἰδιωτῶν, νὰ ἐφαρμόσῃ δηλαδὴ ὑπὲρ ἀριθμοῦ πινος ἰδιωτῶν λύσιν λειτουργοῦσαν περίπου κατὰ τὸν μηχανισμόν τῆς κοινοτικῆς. Οὕτω διὰ τοῦ νόμου 4639 ὁ ἀναγκαστικὸς συνεταιρισμὸς ἰδιωτῶν καθίσταται πρόσωπον δημοσίου δικαίου (ἄρθρ. 1). Ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα κτημάτων ἰδιωτῶν χαρακτηρίζονται ὡς ἔργα κοινῆς ὠφελείας ἢ ἀνάγκης (ἄρθρ. 2). Τὸ Κράτος καὶ εἰδικώτερον τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας συμμετέχει εἰς τὰς δαπάνας ὑπὲρ βελτιώσεως κτημάτων ἰδιωτῶν: σύνταξις ἐκθέσεων (ἄρθρ. 13), μελετῶν (ἄρθρ. 28), εἰσπραξις χρεῶν, ἀποζημιώσεων, ὡς δημοσίων ἐσόδων (ἄρθρ. 42, 44), ἀπαλλαγὴ παντὸς φόρου (ἄρθρ. 64) ἐπαβολὴ προσωπικῆς ἐργασίας (ἄρθρ. 67) κλπ. κλπ.

Ἡ λύσις λοιπὸν τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ μεταβάλλεται εἰς κοινοτικὴν λύσιν ἐκτὸς τοῦ ὅτι διὰ τὰ ἔργα ταῦτα δὲν ἐπιβάλλεται γενικὴ φορολογία καὶ τοῦ σπουδαιότερου ὅτι ὁ πρόεδρος τοῦ συνεταιρισμοῦ δὲν

εκλέγεται δια γενικῆς ψηφοφορίας ἀλλὰ δια ψηφοφορίας ἐξαρτωμένης ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν κτημάτων.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔχει ἀναμφισβητήτως μεγάλην σημασίαν, διότι εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς κοινοτικῆς λύσεως μεγαλοκτηματίας ποὺ ἔχει εἰς τὸ βελτιούμενον ἔργον 150 στρέμματα ἐξαρτᾷ τὴν διεύθυνσίν του ἀπὸ τὴν ψῆφον τοῦ γείτονός του, ἡ ὁποία εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἰδικήν του, καὶ τοι ὁ γείτων οὗτος δυνατόν νὰ ἐνδιψέρεται δι' ἐν ἡ δύο στρέμματα μόνον.

Προϊούσης ἐν τούτοις τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου εὐρέθῃ, ὅτι οὔτε ταῦτα τὰ εὐνοϊκὰ χαρακτηριστικὰ δύνανται νὰ μείνουν εἰς τὸν ἀναγκαστικὸν συνεταιρισμόν· οὕτω δὲ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν πραγμάτων πλέον ψηφίζεται ὁ νόμος 6075, κατὰ τὸν ὁποῖον α) ἐπιβίλλονται γενικαὶ φορολογίαι ὑπὲρ τοῦ συνεταιρισμοῦ τούτου ἄμμοι καὶ ἔμμοι εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ ἐπ' τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας, τῶν παραγομένων καὶ εἰσαγομένων προϊόντων μέχρις 25 ο)ο πΐσης ὑφισταμένης δημοσίας ἢ δημοτικῆς φορολογίας (ἄρθρ. 7 § 4. 5), β) Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἕκαστος τῶν ἐκουσίων ἢ ἀκουσίων συνεταιρίων δικαιούται εἰς μίαν ψῆφον ἀνεξαρτήτως τοῦ μεγέθους τοῦ κτήματός του, ἔστω καὶ ἂν διὰ τῆς βίας ἀποτελῇ μέλος τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἄρα ἀντιτίθεται ἐνδεχομένως εἰς τὴν πρόοδον αὐτοῦ.

Οὔτε ὅμως καὶ ταῦτα εὐρέθησαν ἀρκετὰ. Διὰ τοῦτο νέος νόμος (1584) παρέχει ἐπὶ πλέον ἐγγυήσιν τοῦ Κράτους δι' ὅλον τὸ δαπανηθησόμενον ποσὸν καὶ ἐπιχορήγησιν τοῦ Κράτους. Ἐπὶ πλέον ἐπιτρέπει τὴν ἀπαλλοτριώσιν ὅχι πλέον μικρῶν κτημάτων ἐπιβαλλομένην ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἔργου χάριν ἄλλων, ἀλλὰ ὁλοκλήρου τοῦ εἰς ὃ ἀποβλέπει τὸ ἔργον τοπείου. Τοῦτο ὅμως ἀναιρεῖ πλέον καὶ αὐτὴν τὴν βάσιν τοῦ νόμου περὶ ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἀριθμός τις ἰδιωτῶν ἰδιοκτητῶν, κρίνων ἐπικερδῇ τὴν ἐκτέλεσιν ἐγγειοβελτιωτικοῦ ἔργου ἐπὶ τῶν κτημάτων, ἐξαναγκάζει καὶ τοὺς γείτονας κλπ. κλπ. Ὁ νόμος 1584 προβλέπει γενικὴν ἀπαλλοτριώσιν καὶ ἀπώθησιν τῶν ἱστυμένων ἰδιοκτητῶν, οἷτινες ὑποτίθεται ὅτι συνέστησαν τὸν συνεταιρισμόν. Δὲν ὑπάρχουν ἐπομένως πλέον οἱ παλαιοὶ ἰδιῶται ἰδιοκτῆται εἰς τὸ μέσον μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἔργου, οὔτε εἶναι γνωστὸν ποῖοι θὰ εἶναι οἱ τελικοὶ ἰδιοκτῆται μετὰ τὴν περάτωσιν αὐτοῦ· ποῖοι δηλαδὴ θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ ἐξαγοράσουν τὴν νέαν γῆν καταβάλλοντες τὸ τίμημα. Τὸ ἔργον ἄλλωστε ἐκτελεῖται δαπάνῃ τῆς ΑΤΕ καὶ ἐγγυήσῃ τοῦ Κράτους, ἤτοι οἱ ἰδιῶται δὲν ἔχουν νὰ χάσουν τίποτε, ἂν τὸ ἔργον ἀποτύχῃ, ἢ κακῶς λειτουργήσῃ εἰς χεῖρας τῶν, διότι δὲν ὑποθηκεύεται παρὰ τὸ κτῆμα τοῦτο μόνον. Ἀφοῦ τὸ ἔργον περατωθῇ, ἐπιτροπὴ τις ἐκ τοῦ Νομάρχου, νομογεωπόνου κλπ. διανέμει τὸ κτῆμα κατὰ βούλησιν.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ὅχι μόνον δὲν ὑπάρχει πλέον ἀνέναντι τῆς κοινοτικῆς λύσεως τὸ πλεονέκτημα τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ εὐθύνης

εἰς τὸν ἀναγκαστικὸν συνεταιρισμόν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἡ ἰδιωτικὴ εὐθύνη εἶναι μεγαλυτέρα καὶ γονιμωτέρα ἐπομένως εἰς τὴν κοινοτικὴν λύσιν, ὅπου ἐκτὸς τοῦ ἔργου καὶ τῆς νέας γῆς καὶ ἄλλα περιουσιακὰ στοιχεῖα κοινὰ καὶ ἰδιωτικά διατίθενται διὰ τὴν ἐκτέλεσίν του. Ἐχομεν δὲ πλέον εἰς τὸν ἀναγκαστικὸν συνεταιρισμόν καὶ ὅλα τὰ μειονεκτήματα τῆς κοινοτικῆς λύσεως, χωρὶς νὰ ἔχωμεν τὰ πλεονεκτήματά της.

Θὰ διηρωτᾶτο λοιπὸν κανεὶς, διατὶ πολλοὶ ἰδιῶται, ὅπου τυχὸν ἔλαβον αὐτὴν πράγματι τὴν πρωτοβουλίαν, προτιμοῦν τὸν ἀναγκαστικὸν συνεταιρισμόν; Καὶ ἐδῶ ἔχομεν τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας αὐτῆς ἀπὸ τὴν ἕως τώρα πείραν. Παρατηροῦμεν τῷ ὄντι εἰς τὰ ἐπίμαχα θέματα ὅτι πρόκειται περὶ μεταβιβάσεως περιουσίας δημοσίας ἢ κοινοτικῆς εἰς ἰδιώτας. Ὑπάρχει π.χ. πρὸς ἀποξήρανσιν ἔλος τι, τοῦ ὁποίου τμῆμα, περιοδικῶς μόνον καλυπτόμενον ἀπὸ τὰ νερά, ἀνίχκει εἰς ἰδιώτας. Τὸ ἔλος τοῦτο φυσικὰ ἐγκλείει μίαν δυναμικότητα αὐξήσεως τῆς οἰκονομικῆς χωρητικότητος τῶν πέριξ Κοινοτήτων. Μέρος τῶν ἰδιωτῶν ποὺ ἀνεφέραμεν δύνανται κατὰ τὸν νόμον περὶ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ νὰ ὑποχρεώσουν καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων ἀποξηράνσεως· τὸ δημόσιον θὰ δαπανήσῃ ἐξ ἰδίων θὰ ἐπιβάλλῃ φόρους, θὰ διατάξῃ τὰς ἀπαλλοτριώσεις διὰ τοὺς αὐλακας ἢ ὅ,τι ἄλλο χρειασθῇ, τελικῶς δὲ τὸ ἔργον θὰ περὶέλθῃ εἰς ἰδιώτας τινάς, χωρὶς νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν τὰ συμφέροντα τῆς δλότητος.

Πολὺ ἀκοιωτέρι ὅμως εἶναι ἄλλη μορφή ἰδοποιήσεως δημοσίας περιουσίας ἀπὸ ἰδιώτας. Χειμερινή τις βοσκή ἐχαρίσθη κατὰ τοὺς Τουρκικοὺς χρόνους, διὰ λόγους ποὺ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος, εἰς μίαν μονήν. Εἰς τὴν βοσκήν αὐτὴν ἐδικαιοῦντο νὰ βόσκουν ἐπὶ πληρωμῇ ἢ καὶ δωρεάν τὰ ζῶα τῆς περιφερείας. Ἐὰν λοιπὸν ὑπῆρχον παραλλήλως καὶ ἀρκεταὶ θεριναὶ βοσκαί, οἱ βυυλόμενοι ἐκίστοτε ἐκ τῶν κατοίκων ἠδύναντο νὰ ἔχουν ἀνάλογα ποίμνια πρὸς τὴν θερινὴν καὶ τὴν χειμερινὴν αὐτὴν βοσκήν. Οἱ σήμερον νεμόμενοι τὴν χειμερινὴν βοσκήν, ἡ ὁποία τυχὸν θὰ ἐχρειάζετο τὴν ἐκτέλεσιν ἔργου τινὸς δύνανται κατὰ τὸν νόμον περὶ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ νὰ συνεταιρισθοῦν εἰς ὄργανισμόν δημοσίου δικαίου, καὶ τοι ὄντες ἰδιῶται, καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Κράτους καὶ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν νὰ δανεισθοῦν ἀπὸ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν μὲ χαμηλὸν τόκον, νὰ οἰκειοποιηθοῦν τὴν βοσκήν, νὰ ἐπιβάλλουν τῇ ἐγκρίσει τῶν τοπικῶν ἀρχῶν φορολογίας, ἀπαλλοτριώσεις κλπ.

Εἶναι λοιπὸν ἐντελῶς φυσικὸν νὰ προτιμοῦν εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις οἱ ἰδιῶται τὴν λύσιν τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ, διότι οὕτω ἀποκιοῦν κυριότητα ἐπὶ περιουσίας δημοσίας ἢ κοινοτικῆς, εἰς τὴν μεταβίβασιν δὲ τῆς κυριότητος ταύτης δαπανᾷ καὶ τὸ δημόσιον. Τὰ περίεργα αὐτῆς τῆς λύσεως εἶναι ὅτι οἱ ἰδιῶται οὗτοι δύνανται α) νὰ ἀποκλείσουν τοὺς κατοίκους τῶν πέριξ Κοινοτήτων τῶν πλεονεκτημάτων τῆς προσκτήσεως τῆς νέας ταύτης καλλιεργησίμου ἐπιφανείας· β) δύνανται κατὰ τὸν ἴδιον νόμον αὐτοὶ οἱ ἰδιῶται, μὲ τὴν συναίνεσιν φυσικὰ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, νὰ ἀποφασίουν

τὴν ἐπιβολὴν γενικῆς φορολογίας εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ μάλιστα φορολογίας ἐξαντλούσης τὴν δυναμικότητα τῶν κοινοτικῶν φόρων ἀμέσων καὶ ἑμμέσων. Οὐδὲ ὅμως τὸ καταφανὲς τοῦτο ἄτοπον εἶναι τὸ μέγιστον μειονέκτημα τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ. Τὸ κύριόν του ἐλάττωμα εἶναι ἡ ἀνεπαρκὴς καὶ ἀπρόσφορος ἐκμετάλλευσίς τοῦ τοπέου καὶ τὸ ὅτι πλουτοπαραγωγικὰ στοιχεῖα, πού πρέπει ἀπαραιτήτως ὑπὸ τῆς σημερινῆς τοπικᾶς συνθήκας ἐκμεταλλεύσεως νὰ εἶναι κοινόχρηστα, περιέρονται εἰς ἰδιωτικὰς χεῖρας-

Τὸ πλεόν χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τοῦ αὐτοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ δουλεία ἐπὶ τῆς χρήσεως ὕδατος, ἡ ὁποία εἰς τὰς ὑφισταμένας ἤδη ἐκ παλαιῶν αἰτίων περιπτώσεις παρουσιάζει σήμερον ἓν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐμπόδια εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων προφανοῦς ἀποδοτικότητος. Ὁ ἔχων τὸ τοιοῦτον δικαίωμα ἐπὶ ὕδατος τινος μεταχειρίζεται τὴν πτῶσιν του διὰ κίνησιν ἐνὸς μύλου καὶ οὕτως ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ χρησιμοποίησις του διὰ πότισμα χωραφίων γειτονικῶν ἰδιοκτητῶν, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν στάθμην ἐκροῆς τοῦ νεροῦ μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν του ἀπὸ τὸν μύλον. Ἡ δουλεία αὕτη τοῦ ὕδατος εἶναι ἐπιβλαβής, διότι ἐμποδίζει τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς εἰς τὸ μέγιστον· εἶναι ἓν ἄτοπον τὸ ὅποιον ἐκληρονομήσαμεν ἀπὸ κακὸν χειρισμὸν τοῦ ζητήματος αὐτοῦ εἰς τὸ παρελθόν· θὰ ἦτο ὅμως ἀκατανόητον, ἂν τῶρα, παρὰ τὴν πείραν μας, ἐδημιουργοῦμεν καὶ νέα τοιαῦτα ζητήματα διὰ τῆς συγχύσεως μεταξὺ πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν ἰδιωτικῆς φύσεως καὶ ἄλλων φύσεως δημοσίας· ὑπάρχουν δηλαδή τινες τούτων, ὅπως τὸ νερό, ἡ κοινοτικὴ βοσκή, ὁ μῦλος κ. ἄ., τῶν ὁποίων ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἡ χρῆσις δὲν εἶναι ὑπόθεσις ἰδιωτικῆ ἢ ἐπικερδοῦς ἐκμεταλλεύσεως, διότι ἀποτελοῦν τὰς καθ' ἑαυτὸ πηγὰς βιώσεως τοῦ ἐπιχωρίου πληθυσμοῦ· δὲν δυνάμεθα νὰ παραδώσωμεν ταῦτα εἰς χεῖρας ἰδιωτῶν χωρὶς σημαντικὴν αἰτίαν καὶ πρόνοιαν μετακινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ χρῆσις τοιούτων στοιχείων εἶναι ὑπόθεσις οὐχὶ ἰδιωτικῆ, ὅπως εἶναι ἡ περίπτωσις ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ, ἀλλὰ τῆς Κοινότητος.

Λὲν πρόκειται ὅμως μόνον περὶ βιώσεως τοῦ ὑπάρχοντος πληθυσμοῦ· ἡ αὐξήσις αὐτοῦ κυρίως μᾶς ἐπιβάλλει, ὅπως εἰς κάθε περίπτωσιν ἐγγειοβελτιωτικοῦ ἔργου ἀποδεχόμεθα τὴν λύσιν, ἡ ὁποία θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν μεγίστην ἀπόδοσιν.

Ἐὰν π.χ. εἰς τὴν περιφέρειαν Κοινότητός τινος αἱ ἤδη ὑφιστάμεναι πηγαὶ ὕδατος ἐπιδέχονται αὐξήσιν τῆς παροχῆς, ἢ ἄλλαι εἶναι δυνατόν νὰ προστεθοῦν, πρέπει ὅλα αὐτὰ νὰ γίνουν κατὰ τὸν τρόπον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιφέρει ὅχι ἀπλῶς αὐξήσιν τινα τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ θὰ μᾶς δώσῃ ὅλην τὴν ποσότητα πού θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχωμεν· ἡ δὲ αὐξήσις αὕτη νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὰ χωράφια καὶ τὰς καλλιέργειας πού θὰ ἀποδώσουν τὸ μέγιστον, ἔστω καὶ ἂν εὐρίσκωνται μακρὰν τῆς πηγῆς. Τὸ ὅτι μερικοὶ ἰδιῶται ἐκτελοῦντις μικρὰν τινα ἐργασίαν αὐξήσεως τῆς παρεχομένης ποσότητος

ὑδατος θὰ βελτιώσουν τὰ κτήματά των δὲν εἶναι λόγος ὥστε ἡ ἐργασία αὕτη νὰ δυσκολεύσῃ (καθιστῶσα ἀδύνατον ἢ ἐπιβαρύνουσα μὲ ἐπὶ πλέον δαπάνην) ἄλλην ἐργασίαν, ἢ ὁποία θὰ ἀπέδιδε τὴν μεγίστην δυνατὴν αὐξήσιν· καὶ μάλιστα ὅταν πρόκηται τὸ ἐκ τῆς αὐξήσεως ἴδιον νὰ μὴ εἶναι δεσμευμένον εἰς ὠρισμένα κτήματα, ἀλλὰ νὰ δύναται νὰ διατεθῇ κατὰ τὸν συμφερότερον δι' ὁλόκληρον τὸ τοπεῖον τρόπον. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ θὰ ἔχωμεν ὅλα τὰ μειονεκτήματα τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ δημοσίου καὶ ἐπὶ πλέον, ὅτι ἡ αὐξησης τοῦ νεροῦ, πλοῦτος δηλαδὴ ἐκ τῆς φύσεώς του δημόσιος, περιέρχεται εἰς ἰδιώτας, δὲν λαμβάνει τὴν μεγίστην δυνατὴν ἔντασιν καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸν ἐπωφελέστερον τρόπον.

Ἀνακεφαλαιοῦντες συμπεραίνομεν, ὅτι εἰς κάθε περίπτωσιν ἔργον ἐγγείου βελτιώσεως, χαρακτῆρος καθαρῶς ἰδιωτικοῦ, μὴ ἀφροῶσαν οἰκειοποίησιν ὑπὸ ἰδιωτῶν δημοσίας ἢ κοινοτικῆς περιουσίας, ἢ ὁποία ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της δέον νὰ εἶναι κοινόχρηστος—ὁπότε ἰδιάζει ἡ κρατικὴ ἢ ἡ κοινοτικὴ λειτουργία—ἡ καλυτέρα λύσις εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ αἰόμου ἰδιοκτήτου ἢ ἐκουσίου ἢ καὶ ἀναγκαστικοῦ ἔτι συνεταιρισμοῦ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου τούτου κατὰ τὸ ἀστικὸν ὅμως πάντοτε δίκαιον καὶ τὰς περὶ δουλειῶν διατάξεις. Ἐὰν ὅμως προκύψῃ ἡ περίπτωσις ἐξαναγκασμοῦ, εἰς ἣν τὸ δημόσιον θὰ χρειασθῇ νὰ ἐφαρμόσῃ διατάξεις, ὡς ἐκεῖναι τοῦ ἱσταμένου νόμου περὶ ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν, καθ' ὥς γίνονται ὑπὲρ ἰδιωτῶν ἀπαλλοτριώσεις, ἀπαλλαγὰς ἀπὸ φόρους, ἐπιβολὴ γενικῆς φορολογίας εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ συνοικισμοῦ, ἐπιβολὴ ἀναγκαστικῆς ἐργασίας, οἰκειοποίησις δημοσίας ἢ κοινοτικῆς περιουσίας, δαπάνη τοῦ δημοσίου, συνεχῆς ἐπέμβασις τοῦ Νομάρχου καὶ ἄλλων δημοσίων ὑπαλλήλων, εἰσπραξίς τῶν ὀφειλῶν ὑπὸ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἐκλογὴ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας κλπ., τότε ἀναμφισβητήτως προτιμωτέρα τῆς λύσεως τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι ἡ κοινοτικὴ. Αὕτη ἔχει βεβαίως τὰ ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως δημοσίων ἀρχῶν μειονεκτήματα τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ· πλεονεκτεῖ ὅμως ἐκείνου εἰς τὸ ὅτι παραγωγικὰ στοιχεῖα ποὺ πρέπει νὰ εἶναι κοινόχρηστα παραμένουν τοιαῦτα· ἡ ἐκτέλεσις τοῦ κάθε ἔργου ἀντιμετωπίζεται ὑπὸ τὴν ὁλοκληρωτικὴν του μορφήν· ἡ διάθεσις τοῦ καθενὸς τῶν στοιχείων τούτων γίνεται ὥστε νὰ ἀποδώσῃ τὸ μέγιστον διὰ τὸ τοπεῖον· τέλος ἡ συντήρησις τοῦ ἔργου εἶναι ἐξησφαλισμένη καὶ ἂν ἔνεκα προσωρινῶν ἀντιξῶν περιστάσεων τοῦτο ἀποβῇ οὐχὶ ἐπαρκῶς ἀποδοτικόν.

Ἡ κοινοτικὴ ὅμως λύσις εἶναι ἐνδεδειγμένη ὡς λύσις ὀργανικὴ καὶ ἀπολύτως, ἀνεξαρτήτως δηλαδὴ τοῦ ἂν εἶναι δυνατόν νὰ ἐφευρεθῶν καὶ ἄλλαι λύσεις μονίμου τινὸς ἢ παροδικῆς ἀξίας. Τῷ ὄντι, παραδεχόμενοι τὴν κοινοτικὴν λύσιν, ἐνισχύομεν τὴν ἀντίληψιν, ὅτι κάθε δυνατὴ ἀξιοποίησις δι' ἐγγείου βελτιώσεως (ἐξερχομένη τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας) εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὴν Κοινότητα. Ἀναγνωρίζοντες οὕτω τὰς τοιαύτας ἐργείους βελτιώσεις ὡς μίαν τῶν ὑποχρεωτικῶν κοινοτικῶν λειτουργιῶν, ἐξα-

σφαλίζομεν τὸ ὅτι καθ' ὅλην τὴν χώραν ὄργανον ὑπάρχον ἤδη, μόνιμον δέ, θὰ μεριμνᾷ αὐτεπαγγέλτως καὶ ὑποχρεωτικῶς διὰ τὰς ἀξιοποιήσεις αὐτάς. Εἶναι δὲ ἡ λύσις αὕτη ὀργανική, ὄχι συμπτωματική, ὅπως εἶναι ἡ λύσις τοῦ ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ, ὅπου πρέπει νὰ εὗρεθοῦν ἐπὶ τὰ ἄτομα τὰ ὁποῖα νὰ ἐξαναγκάσουν καὶ τοὺς γείτονας κλπ. κλπ.

Σημειωτέον ὅτι ἡ μετάβασις ἀπὸ τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας εἰς τὴν μικρὰν εἰς τὰ χωρῖα καθιστᾷ ἀπαραίτητον τὴν ὀργανικὴν αὐτὴν λύσιν. Πράγματι ἡ λύσις τῶν μεγάλων κτημάτων, τῶν τσιφλικιῶν, ἐξησφάλιζεν ὅτι ὅλα τὰ ἔργα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, μεγάλα καὶ μικρά, ἀφορῶντα ὅλον τὸ κτῆμα ἢ τμῆμα αὐτοῦ, θὰ ἐτύγχανον προβλέψεως ἐκ μέρους τοῦ ἐνιαίου ἰδιοκτήτου. Ἡ λύσις τοῦ ἐνιαίου ἰδιοκτήτου ἦτο λύσις μόνιμος, ὄχι συμπτωματική. Ἀφ' ἧς στιγμῆς μοιράζομεν τὸ κτῆμα, ἡ μᾶλλον πρὶν ἀκόμη τὸ μοιράσωμεν, πρέπει νὰ ἐγκαταστήσωμεν μίαν ἀντίστοιχον μόνιμον ὀργάνωσιν εἰς τὴν θέσιν τοῦ τσιφλικούχου. Καὶ διὰ μὲν τὰ ἐπὶ ἰδιωτικῶν κτημάτων ἔργα, ὅπου τὸ ἐπαρκὲς μόνιμον κέρδος εἶναι ἐξησφαλισμένον, δυνάμεθα ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους νὰ ἐπαναπανθῶμεν εἰς τὸ σύστημα τοῦ ἰδιωτικοῦ συνεταιρισμοῦ. Διὰ τὰ ἔργα δμως ἐκεῖνα, ἅτινα ἀφοροῦν ἐκ φύσεως κοινοχρήστους πλουτοπαραγωγικὰς πηγάς, εἴτε ἄλλα ποὺ δὲν συμφωνοῦν ὅλοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι, εἴτε δὲν προβλέπεται ἐπαρκὲς κέρδος, εἴτε δὲν ὑπάρχει ἀσφαλὲς πρόβλεψις περὶ τῆς ἐπιτυχίας των, εἴτε δὲν ἔχομεν ἐγγυήσεις μονίμου των λειτουργίας εἰς τὴν διάρκειαν ἃν μείνουν εἰς τὰς χεῖρας ἰδιωτῶν, διὰ τὰ ὁποῖα δηλαδὴ ἡ εὐθύνη πρέπει νὰ μοιρασθῇ εἰς μεγαλύτεραν ἐπιφάνειαν, δι' ὅλας τὰς περιπτώσεις αὐτάς ἡ Κοινότης ἀποτελεῖ τὴν μόνην λύσιν. Ἡ λύσις αὕτη εἶναι ἕτοιμος, προβλέπεται εἰς τὸν κοινοτικὸν κώδικα. Ἐκατοντάδες ἑκατομμυρίων ἔχουν διατεθῇ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς της, χωρὶς νὰ παρουσιασθοῦν σημαντικαὶ δυσχέρεαι, ἡ δημοσία περιουσία ὥς καὶ ὁ οἰκονομικὸς ἐξοπλισμὸς τῶν Κοινοτήτων (νερό, δάσος, βοσκή.....) διεσώθησαν καὶ ἐβελτιώθησαν.

